

DISSERTATIO INAUGURALIS
JURIDICA 23.
GERMANO-HISTORICO-CANONICO-PUBLICA
DE
DIVERSARUM
RELIGIONUM

in eodem Territorio
TOLERANTIA AC RECEPTIONE
GENERICA & SPECIALI
Quam

AUSPICE DEO TER OPT. MAX.
ANNUENTE INCLYTO SENATU JURIDICO,
In Alma Julio-Fridericiana Wirceburgens. Universitate,
SUBJUNCTIS EX UNIVERSO JURE PARERGIS

PRÆSIDE

PRÆNOBILI, CLARISSIMO, & CONSULT. VIRO AC DOM.
D. JOANNE PETRO BANNIZA,

U. J. D. Reverendiss. ac Celsiss. S. R. I. Principis, Episcopi Bamberg. &
Wirceburg. Franciæ Orient. Ducis Consiliario Aulico, Ejusdemque
in Alma Julio-Fridericiana Wirceburgensium Universitate Juris Feudalis, Præcos
Supremorum Imperii Dicasteriorum, & Cancellariarum, uti & Præcos Criminalis Pro-
fessore Publico & Ordinario,

Tribus rigorosis Examinibus ritè tentatus, & approbatus,

PRO SUPREMA DOCTORATUS IN UTROQUE JURE LAUREA,
Publicæ & impartiali Disquisitioni subjecit

JOANNES REMACCLUS LÖE, Aschaffenburg.
*Ecclesiæ Collegiatae ad Ss. Petrum & Alexandrum ibidem Canon. AA. LL. & Phil. Magister,
U. J. Publici & Feudalis Candidatus Emerit.*

IN AULA MAJORE ACADEMICA.

REVERENDISSIMO, EXCELLENTISSIMO
ATQUE
ILLUSTRISSIMO DOMINO

D. HUGONI
FRANCISCO CAROLO

S. R. I. Comiti ab Elz

Ecclesiæ Metropolitan. Mogunt. ac Trevir.

CANONICO CAPITULARI,

Cathedral. Mindens. & Abbatialis ad S. Petrum
in Tabolcza

PRÆPOSITO,

Eminentissimi & Celsiss. Elect. Mog.

VICARIO IN SPIRITUALIBUS
GENERALI,

CONSILIARIO INTIMO
ET

PRO-PRINCIPI in Eichsfeld &c. &c.

DOMINO, DOMINO SUO PERQUAM
GRATIOSO.

REVERENDISSIME, EXCELLENTISSIME,
ATQUE

ILLUSTRISSIME

S. R. I. COMES,

DOMINE, DOMINE

PERQUAM GRATIOSE!

Acie[m] Tuam, grandis animæ
indicem, æri incisam, mundi,
& si affectum spectes, oculis
fisto totius æternitatis. Ha-
beant in illa & nostra & futu-

ra tempora vivam virtutis, genuinam sapientiae imaginem, quam intueantur, mirentur, imitentur. Nempe gratitudinis hoc, & amoris ingenium est, ut Viros illustres, quos natura mortales genuit, artis beneficio posteritati transmittat, in ejusdem vultu affectuque æternum hæseros. Hærebis & Tu *REVERENDISSIME ILLUSTRIS-
SIME AC PER QUAM GRATIOSE DOMINE*, & dum posteris vel in icone videberis, fatis Tuam magnitudinem etiam muto ex ære loqueris. Grandis enim ille Tuus, tot, *ILLUSTRISSIMORUM* Virorum, Majorum Tuorum tradux Spiritus Sèmet, suaque decora vivis in Tua facie coloribus depingit. Ecquid loquitur illud exporrectæ frontis jubar, nisi dignam Magno Viro Clementiam, Comitatem etiam

51

iam in infimos singularem ? quid magnifica
illa oculorum acies , nisi pellucidam in pe-
netrandis rerum Divinarum atque humana-
rum mysteriis Perस्पicaciam, limati iudicii in
ferendis pro Patriæ felicitate Consiliis Sere-
nitatem, fortem in bene cæptis alacrémque
Constantiam ? quid denique totus ille, nescio,
quam spectantibus Tui venerationem, amo-
rem, & reverentiam afflans, oris vultûsque
splendor, nisi insignem in superos Pietatem,
flagrantem Religionis Zelum, sacros in pro-
movenda Dei gloria ardores, ac cæleste
quoddam studium augendi, (*ut Vicarium in*
Spiritualibus generalem decet) novis in-dies splen-
doribus decorem Domûs Dei, non tam in-
faxis & pretiosa supellectile, quàm doctrinâ,
eruditione, & sanctimonia Cleri, qui præci-
puus Ecclesiæ flos est, & agni corona, Raræ

dotes! quas vel natura, vel gratia parcè, &
in pluribus singulas partiuntur, omnes in Te
uno collectas *Eminentissimus Elector & Archi-Epis-*
copus Noster, Magnus Tuus Patruus suspicit, Pa-
tria veneratur. Pulchri colores! quibus ad
vivum expressus hæres in oculis, magis in
corde aulæ, Urbis, & Patriæ, communis
omnium, sed vel maximè Clientum tuorum
amor. *Patere ergo REVERENDISIME, IL-*
LUSTRISIME, AC PER QUAM GRA-
TIOSE DOMINE! ut hoc Virtutum ecly-
pon thesibus meis de *Tolerantia diversarum Re-*
ligionum &c. præfixum in Sinu tuo deponam;
utque, titubantem sub Legum Imperii fun-
damentalium pondere hanc Justitiæ, Reli-
gionisque lancem simul appendere, innata
permittat Clementia, ad solam exilis pagella
mea præviè de *Lege permittente* differens appel-
lat

lat *Legem permittentem*. Solent namque ex grã-
sã *permissione* Clientes Mœcenatibus suis se,
suãque studia cœu debitæ pignus gratitudinis
ad pedes inclinare; sed quia hæc minora in
me cerno, quam ut amplissimis tuis Gratiis,
maximisque in me, meosque cumulatis fa-
voribus vel è longinquo respondeant, his
omnibus *Te* ipsum addo; nihil enim *Te* di-
gnius poteram reperire.

Accipe *Te* gratiosis, ut soles, manibus; ac-
cipe quas tibi inscripsi theses, vel ex hoc
Te dignum munus, quod tuis Gratiofissimis
Auspiciis, Magno tuo Nomine, Illustrissi-
ma tua effigie lucem videat. Cape hoc
debitæ gratitudinis, summæ in te obser-
vantia, perpetuæque servitii publicum, &
æternum testimonium, quod dum Gratio-
fis

sis manibus tuis demissimâ devotione offero , te totum tuis obsequiis dico & consecro.

**REVERENDISSIMÆ,
ILLUSTRISSIMÆ AC
PERQUAM GRATIOSÆ
DOMINATIONIS TUÆ.**

Servorum Infimus

Joannes Remaclus Lœe.

PROSCENIUM.

ANtequam hac Disputatione
 potissimum *de Tolerantia ac*
Receptione diversarum Religionum
in eodem Territorio tum generali
tum speciali, ac quæ eò coincidunt
 agam, & ad penetralia teneræ
 hujus materiæ accedam, operæ
 pretium existimo, si prius in *juris*
Permittentis indolem & naturam
 accuratiùs inquisitum fuerit, quia
 tradente Bartholo *ad L. 1. ff. si cert.*
pet. nonnisi cognitis generalioribus
 ad specialem cognitionem perve-
 A niri

niri potest. Duo igitur præsentis Dissertationis erunt capita : Primum in pertractanda *legis permittentis in genere natura, objecto, ac divisionibus* occupabitur ; Secundum complectetur *in specie, quæ ad Tolerantiam ac Receptionem diversarum Religionum in eodem Territorio referenda* videbuntur.

Salebrosus non diffiteor in hanc materiam ingressus, in qua tot diversissimorum justitiæ thematum anfractus, tot difficultatum scopuli superandi, totque diversæ opiniones ac mentes convincendæ coalescere videntur ; verumtamen aleam jaciendam statui, ratus fordere lauream, quæ de facili venit ; ac vel id præcipuè in spem erigit, quod

quod hæc in lucem proditura lucubratio Lectorem repertura sit rerum germanicarum conscium, veritatis amantem, candidum & humanum, qui huic Academico specimini, quod nemini officere, omnibus modestiâ duce licitum esse dignoscitur, id ipsum juris non partium studio noverit impertiri, quod omnibus & singulis in eo assertum confido; nemini enim in eo quidquam vel ambitiosum, vel cuiquam odiosum occursurum, sed absque immaturo affectu Disputationis thema demonstratum, quantum breve tempus *tolerare* potest *spero*, cum meram *tolerantiam* *spiret*. Quid enim Imperantis Majestati decedit, quando

A 2 leniori

leniori remedio suum finem assequitur, quem rigore juris tentato vix ac nè vix quidem consequi sæpè licet. Dabis proinde Lector Benevole mihi de recepto, quod comiter omnia colit, *Jure Permittente*, atque *Tolerantiâ* tractaturo, si minùs gratiam, at saltem veniam, quam nemo non meretur, qui quid agit, quod *jure permittente* conceditur; & nemo denegabit, qui humana singula etiam à se aliena non existimaverit; cùm hìc Legum patriarum cultoribus veritatem potius, quàm earundem interpretem fittere cum pace omnium & singulorum decreverim, spiritus nempe ubi vult, spirat.

DIS.

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA GERMANO-HISTORICO-CANO- NICO-PUBLICA

De

Tolerantia ac Receptione Diver-
sarum Religionum
in eodem Territorio Genericâ & Speciali.

CAPUT I.

De Tolerantiâ , sive Lege permittente in
genere.

§. I.

Omen *permissionis* quod in nostro hic *Homonymia per-*
sensu cum nomine *receptionis* vix non *missionis*
idem est, variè accipi potest, nam *evoluitur.*
quædam dicitur *permissio* facti, quæ
consistit in mera negatione impedi-
menti vel operis, quo possit efficaciter
pediri actio alterius, seu quando hoc
vel

vel illud non impedio, quod impedire possum, licet non tenear, & talis est permissio, quâ Deus peccata permittit, quia licet possit impedire de facto, ne fiant, non impedit tamen, nec vult impedire, sed permittere, ut fiant; ita & leges consensu vel auctoritate recipiuntur, quarum summa sæpè injuriam portat, ut axioma commune asserit. Dixi: *quo possit efficaciter impediri.* Quia quandoque *in permissio* valde abusivè sumitur, uti, cum jocando dicimus: *permitto, ut pluat.*

Quotuplex
sit permissio?

Quædam est permissio juris, quæ consistit in negatione prohibitionis; & hæc duplex est: alia *negativa*, & consistit in mera negatione præcepti & prohibitionis, quando non præcipitur, nec prohibetur, quod per se malum non est, neque ut tale prohiberi potest, qualiter permitti dici possunt actus indifferentes ut tales, vel saltem quando lex præcisivè se habet, actum tamen non facit honestum, licitum aut impunibilem; quæ proinde & consensu & usu recipiuntur. Quemadmodum ante LEGEM POMPEJAM nulla de parricidio lege cautum fuit, ob id tamen occidere parentes licitum vel impune fuisse, non est credendum. Alia est *positiva*, quæ firmatur aliquo decreto vel voluntate Legislatoris; hujusmodi permissio subdividitur primò in *potestativam*, quando Legislator permittit actum jure naturæ quidem liberum, per jus tamen positivum impedibilem, dando jus eundem liberè ac licitè exercendi, uti Jus Gentium mihi permittit capere feram. Sic & Lex

Quomodo
Permissio
positiva
subdividatur.

Declaratur
exemplis,

12. Tab. permisit cuilibet Civi Romano Patri-fam. testa-

testamenti factionem, & ut Parentes possint testamento liberis suis impuberibus dare Tutores. 2dò in *purè permissivam*, quæ est circa actus illicitos, per quam conceditur tantum impunitas inter homines, & alio nomine vocatur *permissio impunitatis*; veluti quando Lex 12. Tab. permittit occidi furem nocturnum, atque hæc indulgeri quandoque potest propter spem majoris boni, quomodo Ecclesia permittit Judæos vivere suis ritibus, quia sperantur eò facilius ad religionem Christianam traducendi. (a) vel ad evitandum majus malum, sicut de Jure Civili fuit permissus Concubinatus. His addunt multi Theologi permissionem *dispensativam* etiam quoad culpam, & hujus exemplum constituunt in polygamia in lege veteri Patriarchis indulta. P. Krimer superaddit (b) permissionem *coadjuvantem*, cujusmodi nominat illam, quâ Ecclesia permittit Clericum plecti justè à Judice Laico, eum degradando. (c)

(a) Can. Qui sincera. 3. Dist. 45.

(b) Tom. I. d. Canon. tit. 2.

(c) Juxta Canon, Degradatio. de pœnitent. in 6.

§. II.

Permissio simpliciter posita intelligitur plerumque de actibus malis vel saltem indifferentibus maximè quando Deo tribuitur, quandoque tamen etiam in bonam partem accipitur, prout

Quo sensu in textibus accipendum verbum Permissiois?

prout sumpfit Apostolus (a) inquiring: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum Imperium.* id est: permittendo, non præcipiendo; loquitur autem de actu matrimonii, qui malus non est. Interdum vice versa verbô præcipere permissio significatur, ut in text. (b) ibi: *Qui casu partem digiti sibi absciderunt, aut aliquid facientes se non spontè percuferunt, Canones NB. præcipiunt Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abjici.* Quod Glossa interpretatur per *λñ* permittunt, atque ita accipi debere probat ratio subjecta, scilicet: *in istis casus veniam meruit.* Eodem modo locus (c) in quo dicitur: *Apostolos præcepisse secundas nuptias propter incontinentiam hominum,* explicandus est de permissione; certum siquidem, secundas nuptias non præcipi, cum nemo ad illas obligetur, itaque rectè *λñ* præceptum pro boni evenientis permissione interpretamur, neque enim secundis nuptiis labes aut malitia inest, id quod illud S. Hieronymi ostendit, (d) *Ego nunc liberâ voce proclamo: non damnari in Ecclesiâ bigamiam, i. modò nec trigamiam, & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomodo & secundo marito nubere.* Post que, *λñ* recepta idem supponit, nempe rem tolerandam usu aut consensu recipere.

(a) I. ad Corinth. 7.

(b) Can. Qui partem. 6. Dist. 55.

(c) in Can. Hac ratione. 9. Caus. XXXI. q. I.

(d) Can. Aperiant. Caus. XXXI. q. I.

§. III.

Permissio purè negativa præcepti affirmativi vel negativi non cadit sub Legem propriè permissivam, quia imo, ad inducendam negationem præcepti frustra esset ferre aliquam legem; satis enim est, non existere legem prohibentem. 2dò, Hæc pura ommissio prohibitionis vel præcepti est carentia juris: ergo lex volens talem per-
 missionem, intenderet carentiam juris, adeoque nec ipsa posset esse lex, nec jus faceret. Ut enim lex ferri possit, necesse est, ut ejus effectus sit in potestate legislatoris; at verò actus permissionis purè negativæ, qui non possunt prohiberi vel præcipi, non sunt in potestate Legislatoris; per consequens nec super illis ferri potest lex, eò quòd non dependeant à voluntate Legislatoris etiam indirectâ, sed ex se sint tales. 3tiò, Ejusmodi negatio legis nullam propriè habet causam, sed ex se talis actus eò ipsò est per-
 missus, dum non prohibetur; sicuti negatio essendi, quæ intelligitur in re possibili nunquam futura, non ex Deo, sed ex se habet, quod sit nihil, quia illa nihil est, nisi creetur (a), ita etiam actus ex eo præcisè, quòd non prohibetur, nec præcipitur per legem, non habet à lege, quod sit permissus, sed id habet ex se, & idem ex se habet quod non recipiatur.

Permissio purè negativa præcepti affirmativi vel negativi non cadit sub legem propriè permissivam. Ratio 1ma. Ratio 2da.

Ratio 3tia desumitur à paritate.

(a) Conf. P. Hörmönfeder. in Theolog. natur. q. 43. de Ente possibili.

§. IV.

Ad legem
propriam
permittentem re-
quiritur
positiva
voluntas
Legislatoris.

R Ecce igitur censuit FABRI (a) illas esse leges propriè permissivas, quæ dant facultatem quid agendi, aut saltem impunitatem exercendi actiones, quæ alias fieri non possent, nisi permitterentur. Itaque requiritur ut id genus permissionis firmetur Decreto aliquo positivo & voluntate Legislatoris. (b) Et de tali lege ferè prædicatur illud, quod notat. FABRI cit. loc. ibi: *cùm lex aliquid permittit* (scilicet positivè) *imperat*. permittit enim imperando, prout Paulus J Ctus diserte respondit: (c) *Legem Falcidiam esse latam, quæ primo capite liberam legandi facultatem dederit usque ad dodrantem*. Jam verò dare est actus positivus, qui ex nuda negatione sequi non potest; attamen lex Falcidia non est præceptiva directè, ut enim talis esset, deberet obligare illum, ad quem dirigitur, quod non facit Lex Falcidia in d. primo capite; quia nemo eodem jubetur legata relinquere, aut pro Legatariis dodrantem bonorum assignare, sed cuilibet intra dodrantem legandi libera facultas relicta est. Atque id ipsum negationi nequit attribui tanquam à permissione toto, quod ajunt, cælo distinctæ, prout colligitur ex Ulpiani verbis: (d) *Quæ clausula non illud pollicetur restitutum, si leges permittant; sed si leges non prohibeant*. Quæ satis innunt, aliud esse permittere, aliud non prohibere. Hinc etiam deducit

deducit FABRI ad d. Legem brocardicon illud: *Sensus Axiomatis: Ea esse permissa, quae non sunt prohibita?*
Omnia illa sunt per legem permissa, quae non inveniuntur prohibita, verum quidem esse in legibus prohibitivis, quas ferri necesse est circa res cæteroquin permissas, non etiam in permisivis, quæ feruntur super rebus, quas alioquin facere non liceret: & exemplum ponit in legibus latis circa hæreditates sive testamentarias, sive legitimas, *Instit. quib. non est permiss. condere testam.* quoad has, inquit, obtinere regulam: *Quidquid permissum non est, perinde illicitum esse, ac si esset prohibitum*; eò quòd nulla prohibitionem sit opus, ubi sufficit non permissio. Sic itaque si quæretur, cur hodie naturales non possint hæredes institui extra casum *L. fin. Cod. de natural. lib.* nec succedere ab intestato extra casum *Auth. Licet. Cod. eod.* neque rursus deportati, peregrini, & similes? non convenit respondere: quia sunt prohibiti, sed quia non sunt permisi. Ità Laudatus FABRI:

(a) ad L. 7. ff. de LL.

(b) Suarez de LL. Lib. I. cap. 15. num. 8.

(c) in L. 1. ff. ad L. Falcid.

(d) in L. 28. §. quod ejus. 2. ff. quib. ex caus. maj. in integr.

§. V.

DUbiūm videri posset: an ejusmodi dispositio Legislatoris actum permittentis inter species legis collocari possit? cū effectus cujuscunque

adcoꝛne
prorecep-
ta haben-
da.

cunque legis in eo consistat, ut inducat obligationem, ideoque pro recepta aut recipienda habeatur, hic autem effectus quasi repugnet Dispositioni Permissivæ. Accedit, quod Lex debeat esse regula actuum justorum; actus verò qui fiunt juxta legem permittentem non sint justī; quis enim usuras lucratorias, concubinatum, cædem filia adulteræ cum adultero à patre factam dixerit esse actus justos? At cùm Modestinus (a) perindè legis virtutem in eo, quod permittit, statuatur, sicut eidem attribuit, *imperare, vetare, & punire*; per consequens inferre licet, quòd sicut in reliquas species Lex dividi potest, ita etiam dispositio legis, per quam permissio conceditur, rectè inter species legis referatur. Et verò tametsi lex permittens non obliget eum, cui favet, obligat tamen tum iudices, ne in illum, qui actum à lege permissum exercet, animadvertant, tum reliquos, ne quenquam actum à lege permissum exercere volentem impediant, quem effectum quoque consequitur is, qui facit actum in se bonum lege facultatem ejus exercendi concedente, quod tamen intelligendum de illis, qui permittentis sunt subditi; aliàs enim eos lege sua alteri quid permittente non posset obligare, cùm nulla detur jurisdictio in non subditum. Sufficit igitur ad rationem legis, quòd leges permittentes habeant latenter admixta præcepta, sine quibus non posset intelligi permissio, ut specialiter decreta

Quid suf-
ficiat ad
rationem
legis?

creta

creta per Legem. Nec refert, quòd hujusmodi Leges non ferantur per verba præceptiva satis enim est ea subintelligi. Sicut nec ob id minùs justæ sunt, quòd earum objectum remotum sit actus malus; siquidem materia earum proxima scilicet permissio, mala & injusta non est, cùm honestum sit minus malum permittere, ut majus evitetur.

Dixi: Objectum remotum esse actum malum, puta ut operabilis est, non autem sub ratione permisibilis. *(b)* Neque dixeris: Peccatum esse effectum Legis permittentis, quòd eam sequatur executio peccati permissi, quia tametsi Lex præcipiens, vel prohibens malum per se quoque influat in actum bonum, vel omissionem mali, hoc enim eò fit, quòd utraque quantum potest inducendo per se intendat positionem boni, vel omissionem mali; aliud tamen est in Lege permittente, quia illa nec intendit peccatum, nec illud inducit positivè, nec præbet activam occasionem illius, sed impedit majora mala.

*Objectum
Legis per-
mittentis
malum
non est.*

(a) in L. 7. ff. de LL.

(b) Suarez in Tract. de LL. L. 1. cap. 9. num. 6.

§. VI.

HAnc permissionem, quæ *impunitatis* vocatur, *Puffendorff*. (a) permissionem minus plenam nuncupat, vi cuius actus tantum agenti transit impunitus; illam verò quæ liberam & hone-

*Distinctio
Puffen-
dorffii in-
ter Per-
missionem
plenam, &
minus
plenam*

Probat
et aliis
Authori-
tatis

Matrimo-
nium quo-
modo di-
citur per-
missum?

honestam pro utroque foro licentiam agendi tribuit, Legem permissivam plenam appellat. Neque hæc Legis permissivæ divisio caret auctoritate, nam D. THOMAS (b) inter varios permissionis modos reponit & illum, quo minus bonum relicto meliori permittitur; prout matrimonium respectu Virginitatis, cujus status est melior, permittitur, quod de Permissione merè negativa intelligi non potest, siquidem Lex non tantum non illud prohibet, sed dat positivam facultatem, seu jus ad illud non nisi propriæ voluntatis electione adimendum, multisque condonat prærogativis. Confirmatur id quoque auctoritate ISIDORI, qui de Lege permittente sic ait: (c) *Omnis Lex aut permittit aliquid; ut vir fortis præmium petat, aut vetat &c.* præmium verò non petitur, nisi ob rem bene & laudabiliter gestam, eamque petitionem Lex non tantum negative permittit, sed dat operanti speciale jus ad postulandum tale præmium, ad cujus consequendi spem vigore virtualis promissionis Lex virum bene meritum extimulat, & simul imperium in Republica obtinentem obligat ad dandum tale præmium viro forti, quando secundum Legem petit, & nihil adest, quod rationabiliter impediat. Atque hoc modo inquit SUAREZ, Lex concedens favorem, quando non præcipit illum acceptare, sed in operantis arbitrio relinquit, eo uti, vel non uti, permissiva dicitur, quamvis non tantum negativè disponat,

disponat, sed aliquid positivè concedat. Rectè igitur Lex permissiva in plenam & minùs plenam dividi potest, sive in eam, quæ est simul concessiva *liceitatis* actûs; & in illam, quæ tantum *impunitatis* est.

(a) De Jur. Nat. & Gent. Lib. 1. cap. 5.

(b) in 4. Dist. 33. q. 21. art. 2.

(c) Dist. 3. Can. 4.

§. VII.

Apparet ex Dictis; objectum remotum Legis permit- tentis in posteriore significato acceptæ esse actus in se vitiosos, qui tamen partim intuitu humanæ fragi- litatis, vel ob bonum commune societatis humanæ im- puniti relinquuntur, ac propterea tales actus quandoque in jure civili dicuntur liciti; (a) unde HUGO GROTI- US, dupliciter aliquid licere indigitat, (b) primò: *Quod rectum ex omni parte primumque est, etiamsi quid fieri possit fortè laudabilius; alterum, quod salva pietate & officiorum regulis fieri non potest, sed quod apud homines pœna non subjacet.* Atque eodem sensu lo- cutus est Cicero pro Cornelio Balbo: *Est aliquid, quod non oporteat, tamen si licet; quidquid verò non licet, certè non oportet.* Quamvis ad hunc sensum li- citum capiatur minus propriè, quia, quod ita licitum dicitur, ipsis veræ justitiæ regulis adversatur, vel saltem non ex æquâ convenit, & Leges humanæ, per quas liceret actus hujusmodi, neminem in foro conscientie

Admissi-
tur distin-
ctio Puf-
fendorffii.

Actus
permissi in
jure sapè
confun-
duntur
cum licè-
tis,

Duplici-
ter aliquid
licere dici
potest.

Differen-
tia inter
Legem di-
sponen-
tem, ac
permit-
tentem,

conscientiæ securum reddunt. Nec unquam potuerunt jura Civilia immunem culpâ præstare agentem actum per se malum, sed ad summum potuerunt non admitte-
re contra illam accusationem, aut litem, aut poenam. Un-
de hanc inter Legem *disponentem* ac *permittentem* diffe-
rentiam statuunt DDres, quòd illa, si sit justa in foro ex-
terno, sit & justa in foro interno, adeoque in foro Poli
præstet securitatem, nisi sit lata ex præsumptione, quæ in
foro interno cessaret; hæc verò hunc effectum non ope-
retur.

(a) in L. 42. ff. de R. J. ibi: in conjunctionibus non solum, quid liceat,
considerandum, sed & quid honestum sit.

(b) De Jur. B. & P. lib. 3. cap. 4.

§. VIII.

Sola ho-
nestas Le-
galis pro
foro poli
non sufficit

Jurispru-
dentia Ci-
vilis in-
tendit fa-
cere bo-
num Ci-
vem.

An etiam
bonum
civem?

AT quomodo, inquires, conveniunt hæc cum effato
Juris-Consulti: (a) *Justitiam colimus, licitum ab
illicito discernentes, bonos non solum metu pœnarum, sed
etiam præmiorum exhortatione efficere cupientes. Resp.*
Hæc omninò non pugnant. Verum enim est, quod Juris-
prudencia Civilis intendat bonos facere justitiâ & boni-
tate legali, quæ est virtus inclinans ad observantiam
omnium Legum in ea republica, in qua quis degit, ad
salutem publicam ordinatarum; non item bonitate, quæ
inclinat ad inducendam conformitatem cum omnibus
Legibus Divinis etiam circa actus merè internos ver-
santibus;

santibus, ad quos justitia Legalis, quæ est finis Jurisprudentiæ civilis, se non extendit, quia nec potest judicare de internis, qua ratione dixit Ulpianus: (b) *cogitationis pœnam nemo patitur*. Proindeque tantum respicit illos actus, qui ex mente Legislatoris ordinantur ad tranquillitatem publicam, adeoque multa dissimulat ac tolerat, ac tolerando recipit quæ justitiæ, Universali repugnant, uti sunt: concubinatus, usuræ lucratoriæ, præscriptio cum mala fide &c. non alio ex fine, quam quòd Legislator ea, quæ ad justitiam universalem pertinent, ad obtinendum suum finem ultimum, qui est salus reipublicæ, in Leges præceptivas redigi non judicavit esse necessarium.

(a) L. 1. ff. de Just. & Jur.

(b) L. 18. ff. de poenis.

Ex dictis non obscure deducitur Juris Permittentis, ^{Transito} consequenter & Recipientis necessitas, de cujus nimirum Legis permittentis *in genere* inspectata ^{ad cap. 2.} naturâ, definitione, divisione, objecto, & effectibus, satis, ut opinor, in hoc Cap. per octo §§. actum est. Nunc tandem in altero Cap. ac sequentibus triginta tribus §§. ea, quæ, quid *in specie de Diversarum Religionum Tolerantiâ ac receptione in eodem territorio* salvo cujuscunque jure, nec non justo & æquo salvo veraciter statuendum, & candidè sentiendum sit, innuere possunt, quantum fieri potest, brevissimè persequar, hoc ut exequar, sit.

CAPUT II.

De Tolerantia ac Receptione in specie Diverſarum
Religionum in eodem Territorio.

§. I.

*Afferitur,
de regula
prudentiali
& de anti-
quo jure
non niſi
unam reli-
gionem eſſe
ſervendam.*

*Poſſe ta-
men exi-
gentibus
circum-
ſtantis in
eodem
Territorio
unam ſe-
qui, &
unam al-
teram ve
tolerari.*

*Transactio
Paſſav. &
Pax Relig.
rationabi-
liter inſta.*

Quanquam in aprico ſit, quòd ſanior Politia plu-
ralitatem Religionum in Republica non facile
debeat, aut poſſit admittere, ſed omni ſtudio
ante omnia conandum ſit, ut vera, eaque unica Re-
ligio, & unanimis recte Deum colendi formula ſarta
tectata ſervetur, quò diſſenſionum & motuum civilium
omnis anſa præcludatur, quas nulla magis fax accen-
dit, quàm Religionis diverſitas, unde Civitates con-
cuti, & lacerari regna neceſſe contingit, dum
quisque pro Religione ſua movetur, & movet;
nihilominus tamen dantur quoque rationes, quæ
plurium Religionum in una Civitate permiſſio-
nem & receptionem exigant; cujuſmodi foret,
ſi plus mali ex eliminatione, quàm ex earum to-
lerantia ſecuturum prudenter prævideretur, tunc
enim veræ politicæ regulis conſentaneum, ex duo-
bus malis minus eligere.

Non igitur ſine ratione primùm quidem Ca-
rolus V. & Ferdinandus I. Cæſares cum Statibus
Proteſtantibus Transactionem Paſſavienſem, &
Anno 1555. Pacem Religioſam Auguſtæ Vinde-
licorum

licorum concluderunt, quemadmodum Ferdinandus III. Imperator post tot annorum bella, & vastatam penitus Germaniam, ad avertendam hanc ærumnosam sortem, pacem vidit necessariam, licet poenitendam. Confecta est ea die 10. Junii, Anni 1648. *Ubi quibus cum quibus intercedentibus confecta sit Pax Westphalica?* Cum Rege Galliarum Monasterii Westphalorum, Romano Pontifice, & Veneris intercedentibus; cum Suecis verò Osnabrugæ, Cæsare & Imperio coactis cedere exteris hostibus Sueco & Gallo post tricennale bellum tot urbes, ditiones, & vix non integras provincias, cum gravissimâ circa Antiquam Religionem immutatione. Sunt quidem, qui remissius egisse Carolum V. *Carol. V. ab ignavis rerum immerito traducitur;* arguant, utpote qui Lutherum, cum sub publica fide in Wormatiensem confessum venisset, intactum dimiserit, & armis fractos Protestantium Duces Clementius habuerit, sed petulantis calumniæ potius arguendos censeo ignaros rerum illos, qui nascentia tunc mala reipublicæ extinguere quasi per molitiam neglecta, increpare contendunt; at ignavis rerum proclive est inconsulta loqui. Viderat etenim Princeps ille & sapientissimus, nec non Antiquæ Religionis fidelis ac strenuus assertor non omnia, quæ cum justitia vellemus, pari felicitate terminari. Terruerat exemplum damnati per Constantiense Concilium Joannis Husli, *æquorum assertione & somniis vindicatur,* & quod millium sanguine hujus combusti cineribus fuerit parentatum, nec componi potuisse tantos motus, priusquam Concilium Basilien-

*In quo ta-
men forte
culpam
dus?*

se non flammis, sed lenitate efferatos mitigâisset. Et si quæ ejus culpanda foret actio, esset ea fortasse, quòd fuso Joanne Friderico Saxonix Electore, captò-que Philippo Hassiæ Landgravio, quasi nimium secu-
rus militem omnem dimiserit, ut Oeniponte sedens enermis eventum Tridentini Concilii expectaret, nec non Mauritio Joannis Friderico Agnato, in quem Ele-
ctoratum Saxonix transferebat, gerendi contra Mag-
deburgenses belli summam minus cautè commiserit.

*Mauritii
Electoris
contra Cæ-
sarem mo-
litiones.*

At verò quis divinâset Augur, Mauritium tam recen-
ti Electoralis in se dignitatis beneficio devinctum, ex
fidissimo Cæsarearum Partium Duce acerrimum mox
hostem evasurum? cum Rege Galliarum Henrico I.
(alii melius scribunt Henricum II.) coiturum in foedera?
& eodem, quo indictum est die, imparato Cæsari ac
Domino suo inauspicata proprio adjuncto milite ar-
ma illaturum? Ast hæ vicissitudines fuere rerum hu-
manarum, nec semper providum esse, & sapere ulli
mortalium concedunt. Quocunque demum modo fa-
ctum sit, verè dici potest, victoria & occasione tunc
gnaviter usos fuisse Protestantes, ubi ancipiti bello, & à
vicinis naufragante Antiquâ Religione in Germania,
tabulas regionum piscari solitis, & à diversis junctis
exercitibus penè obrutum, ac circumventum Cæ-
sarem ad pacis & compositionis consilia pro-
norem fecit præsentis imago periculi, & ipsi
in secundis armorum suorum successibus spe con-
sequendi

*Quia
dica Ger-
mania est
fina Pacis
Religiosa.*

sequendi ea, quæ alias ab armato frustra expectâ-
sent, confidentius, quæ tuperent, in Pacis articulos
referebant. Et verò metam votorum suorum sunt
assecuti liberationem duorum Captivorum Joannis
Friderici, & Philippi Hassiæ Landgravii, liberam
religionis suæ exercendæ facultatem, eorumque bono-
rum Ecclesiasticorum, quæ ad immediatos Imperii
Status non pertinent, neque ad Ecclesiasticos tempore
factæ Transactionis pertinuissent, retentionem, Juris-
dictionis Ecclesiasticæ, salvo tamen decimarum, Cen-
suum & Feudorum jure, erga se, suosque Augustanæ
Confessioni addictos suspensionem usque ad finalem
Religionis compositionem, sive per generale, sive per *Protestan-
tium ad
Concilium
generale,
vel natio-
nale pro-
vocatio,*
nationale Concilium adnitente Cæsare procurandam.
Catholicis verò præter cautionem mutuam de non of-
fendendo, & restitutionem eorum, quæ per istos mo-
tus amiserant, præstitam, nec non Reservatum Eccle-
siasticum: vulgò dicitur *der Geistliche Vorbehalt* (quem
articulum Ferdinandus I. ex potestatis plenitudine de-
cidit) nihil favoris tributum est. Hæc summa Transacti
Passaviensis per Recessum Imperii Augustanum, qui
Religiøsæ Pacis nomen habet, confirmati; sed cum *Querela
Catholico
adversus
Protestan-
tes de fra-
ctâ pace
religiøsa.*
his non acquiescerent Protestantes, & sub Re-
formationis titulo plùs ultra hinc indè progredie-
rentur, & quotidianis Catholicorum querelis
aures Cæsaris Ferdinandi II. fatigarentur, is con-
fecto bello Bohemico Victor, adeoque jam li-
berior

berior sibi Pacis Religiosæ interpretandæ Imperatori-
um sumpsit arbitrium, promulgato de restituendis
bonis Ecclesiasticis post Passaviensem Transactionem
ademptis, quod tricennalis belli potissima causa fuit;
ut & ipsum, postquam Suecorum contra Cæsarem
copiis Augustanæ Confessioni Addicti per Germani-
am sese conjunxissent, & post Nordlingensem cladem
Suecis vix non exitiosam etiam Galli accessissent, Cæ-
saris & Catholicorum non minùs, quàm Augustanæ
Confessioni addictorum vires vehementer attrivit, do-
nec & hos & illos tam diuturni belli, quo nihil aliud
agi videbant, nisi ut invitati hospites Germaniæ jugum
imponerent, pertæsos Pax Osnabrugo-Monasteriensis
rursus univisset, sed conditionibus ex parte Catholico-
rum multò, quàm ante durioribus, cùm non tantum
bona, quæ Protestantes post Pacem Religiosam occu-
pârunt, tum immediata, (a) tum mediata, (b) in eo-
rum manibus permansere, termino restitutionis in Ec-
clesiasticis, & quæ intuitu eorum in politicis mutata
sunt, in diem primam Januarii Anni supra millesimum
sexcentessimum vigesimi quarti rejecto. In quorum
numero fuere Archi-Episcopatus duo: *Magde-
burgicus* & *Bremensis* in formam Ducatum re-
dacti. Episcopatus sex: *Verdensis*, *Halbersta-
diensis*, *Mindensis*, *Caminensis*, *Suerinensis*,
Ratzeburgensis dicta Pace quoque sæcularizati,
in quam sortem pariter venit Abbatia Hirsfel-
densis

Regis Sue-
cia ad par-
tes Prote-
stantium
accessio.

Rex Gallie
contra Cæ-
sarem,

Annus De-
cretorius
sive resti-
tutionis &
respectivè
retentionis
bonorum
Ecclesia-
sticorum
normalis
1624.
d. 1. Jan.

densis Domui Hassiacæ Castelenfi sub Principatûs titulo relicta, præter quinque alios Episcopatus jam ante ab Antiqua, & Christiano-Catholicâ Ecclesiâ tractos ad fiscum, quorum in Saxonia tres: nimirum *Misnensis, Merseburgensis, & Numburgensis*; In Marchia duo: scilicet *Havelbergensis, & Lebusiensis* recensentur, cum innumeris sparsim Abbatiis, Prælaturis, Monasteriis &c. (c)

(a) Instr. Pac. Westph. §. Bona Ecclesiastica 14. Art. 5.

(b) Cit. Art. 5. I. P. W. §. 25. & 26.

(c) Gotthelff, Struv. Syntagm. Jur. Publ. cap. 18. §. 16.

§. II.

Post hæc vigore Transactionis Passaviensis, & subsequæ ita dictæ Pacis Religiosæ duntaxat Antiqua Romano-Catholica Religio, & ea, quæ Augustanæ Confessionis nomen sibi indiderat, in Imperio Romano-Germanico exerceri poterant. Pax verò Osnabrugensis (a) Suecis inter reliquas condiciones Pacis ita desiderantibus etiam tertiam adjunxit, videlicet Reformatorum sic dictam, à Calvino conceptam cum Protestantibus aliis exæquatam, ita ut quidquid juris aut beneficii, tum Pax Religionis, & Westphalica cæteris Catholicis, & Augustanæ Confessionis addictis Statibus, & subditis tribuunt, id etiam sic dictis Reformatis competere debere receptum venieret; & quia Aug. Conf. addicti jus reformati plenum Reformatis controversum fecerant,

In Imperio Romano-Germanico exercitum præmò duarum; Deinde trium Religionum Lege publicæ stabilitum.

Sub certis tamen conditionibus.

rant, ratione hujus transactum reperitur, ut si quis Princeps, vel alius Territorii Dominus, vel alicujus Ecclesiæ Patronus posthac ad alterius Partis Sacra transierit, aut ditionem aliquam, vel jure successionis, vel Pacis Westphalicæ, alióve titulo acquireret, posset quidem exercitium Religionis suæ citra subditorum onus, & præjudicium in residentia sua habere, non tamen ibidem immutare publicum prioris Religionis ad Annum Normalem exercitium, neque redditus prioribus adimere, & suorum sacrorum hominibus applicare, vel sub prætextu Juris Episcopalis, aut Patronatûs, subditis Ministros alterius Confessionis obtrudere.

(a) Instrum. Pacis Cæsareo - Suecicæ Osnabrug. Art. VII. *Unanimi quoque Cæsarea Majestatis, omniumque Ordinum Imperii consensu placuit, ut quidquid juris aut beneficii, tum omnes alie constitutiones Imperii, tum Pax Religionis, & publica hac Transactio, in eaque decisio gravaminum, cæteris Catholicis, & Augustanæ Confessioni addictis Statibus & subditis tribuantur, id etiam iis, qui inter illos Reformati vocantur, competere debeat.*

§. III.

Fuerunt tamen rerum ignari, qui non minus Transactionem Passaviensem, quàm Pacem Westphalicam acri stylo infectati sunt, quòd nempe Imperator & Catholici visi fuerint approbare ea, quæ Aug. & Reformatæ Conf. dogmatibus

*Imperator
& Status
Cath. im-
merito tra-
ducuntur,
quòd ini-
uriæ
Transact.
Passav. &
P. W.*

tibus concedebantur, neque fas agebant fuiſſe, Imperatorem ac Principes Imperii attribuere ſibi poteſtatem in ſacra, & bona Eccleſiaſtica ſibi non competentem, eademque Aug. Confeſſ. relinquendo, involare.

Verùm quàm immeritò Majeſtas Cæſarea, & Catholicæ Religionis Status utriusque Pacis nomine ſic permittente Deo coarctati fuerint, nemo non eorum, qui iſtorum temporum, quibus utraque pax concluda fuit, noticiam habuerit, facilè animadvertet.

*Hos tranſ-
ſatus va-
riones pon-
deroſiſſimo
exigebant.*

A duobus potentiffimis hoſtibus invadebatur Carolus, alter jam occupatis Alpum jugis imminebat cervicibus; alter ut omnes à Belgio ſuppeticas arceret, Germaniæ ſeſe viſceribus cum valdiſſimis copiis torrentis inſtar infuderat. Deerat miles, nummus, arma, commeatus, Vicini Proteſtantibus foederati ab omni parte infeſta moventes arma diſtractam urgebant Hiſpaniam, quò minus Principi periclitanti ſuccurreret. Catholicorum in Germania nullus, qui vel copias mitteret, vel quas haberet, nè ipſe domi obſideretur, ad juſtum exercitum contrahendum dimittere auderet. Si quid Copiarum Ferdinandus Frater in armis alebat, ex Hungariæ finibus adducere id perinde fuiſſet, ac vigilantibus ad invadendam Hungariam Chriſtiani nominis hæreditariis inimicis Turcis nudum latus exponere. Viderint cuiquam prudens potuiſſet Carolus Imperator? ſi rerum ſtatu tam

*ima Ratio
eſt: quia
Nervus
belloꝝ
gerendo-
rum deſuit
Carolo.*

2da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

1da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

turbido atque ambiguo inermis ipse se suosque hostium ensibus objecisset, & non potius Pacem licet duram fuisset amplexus? ubi nisi hoc medium placuisset, & suam & Antiquæ Catholicæ Religionis incolumitatem in præceps dedisset. Æquus rerum contemplator ex una parte hæc ponat ad itateram, in altera ponderet, quid pro pace redimenda admiserit pientissimus Princeps; reliquit nempe, id unicè anhelantibus Protestantibus Confessionis novæ exercitium, reliquit ea bona, quæ jam occupaverant. Verbo: permisit, uti sanè res ipsa accipi debet, quod impedire amplius non poterat, id est: suo more circa normam credendi agere salvâ cæterum per omnia Religione Catholicâ.

Minus
malum
permitten-
dum, ad
majus evi-
tandum.

Quid, quæso, in eo mali est? multa facere malum est; ferre, cum mederi non possis, malum non est. Stat generalis conclusio: permittendum est minus malum, ut evitetur majus, quandò evitare utrumque non est possibile. (a) Mala facere, ut bonum eveniat, fateor, non licet: at pati, quæ prohiberi amplius non possunt, vetitum non reperio, multò minus alium rem agere finire, cum impedire non possis. (b)

(a) Confer. supr. cap. I. §. 5. circa fin.

(b) add. Becan. Lib. V. Manual. Controv. cap. 15. p. 719.

§. IV.

EAdem & longè gravior urfit ratio pro Ferdinando III. acceperat, uti compertum est, gloriosissimus hic Princeps à Patre unà cum sceptro gla

gladium, Imperium scilicet gravissimis malis bellóque implicitum & cum externis & cum domesticis hostibus, scissum dissensionibus, tot belli cladibus lacerum, exterorum destitutum auxiliis, quin & infidiis imminutum, ære, milite, imò & incolis aut fugâ dilapsis, aut coedibus, inediâ, aut vario morborum genere confectis; exhaustum jam torcular calcaverat, id est: molem belli sustinuerat solus, omnibus aliis Catholicis Principibus aut gementibus, aut oneri imparibus. Illud supererat extremum, aut in Decretoriam certaminis aleam totam Antiquæ Christianæ Religionis suamque fortunam conjicere, aut relinquendo Protestantibus ea, quæ post Pacem Religiosam occupaverant, de rerum summâ pacisci. Si prius libuisset, cadente infeliciter alea prælii, prædominante tot utique hostium numero, Catholica Religio luguberrimo & proximè obvio propinqua fuisset exitio; Si vicisset, aut in solitudinem redigere debuisset Germaniam, si nullos pati voluisset Protestantes, aut si terram incolis non vacuam maluisset, quia jam altiores egerat radices Antiquæ Religionis tædium, avulsi Ecclesiarum thesauri & inveterata jam dum dissentendi libertas, quàm ut evelli posset, cum post omnia, tamen indulgendum id fuisset, propter quod, nè fieret, jam tot annorum bello fuerat decertatum. Bona profectò Ecclesiis adempta, & ab Aug. Conf. addictis jam tum occupata, quorum in iis tem-

Turbulentus Imperii Status sub Ferdin. III.

Eiusdem motiva ineunda pacis.

Traditur
quadam
regula
prudential.

Quid
nam in
pace Re-
ligiosa.

Saluti a-
nimarum
omnia bo-
na tem-
poralia
post po-
nenda.

porum circumstantiis recuperatio difficillima, & vix non desperata habebatur, tanti non fuere, ut propter ea vindicanda non tantum Cæsar, & Catholici se totos in proximum, quod supererat præcipitium sinerent agere, sed & Avitam Religionem Catholicam totam in præsentissimum, & inevitabile adducerent periculum. Prudentis nempe est, ubi res integra fervari non potest, operam dare, ut prospiciatur incolumitati ejus, quod est principalius; sic enim ubi quis de bonis fortunæ, ac de vita periclitatur, vitam redimit jacturâ bonorum; si alterum, id est: aut corporis, aut animæ salus naufragetur, ut animam salvet, corporis integritatem ac salutem prodigit. In dicta pace agebatur, aut de bonis quarundam Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum in Protestantium manibus relinquendis, aut de multis animarum millibus, quæ, si iidem armis superiores mansissent, ad eorundem opiniones & sacra pertrahendæ prævidebantur, aut blanditiis cessuræ, aut violentiæ. Dic Sodes! utrum horum dignius, & cujus conservationi magis intendendum? utique animarum conservationem bonorum, sine quibus Ecclesia stetit, ac stare potest, jacturæ antefarendam judicabis. Siquidem ipse Salvator mortalium mortem obiit non pro muris ac bonis, ut ditaret Ecclesias, sed pro animabus, ut eas sibi lucrificeret, quantumque sit animæ unius pretium, Evangelico declaravit aphorismo: (a) *Quid prodest homini, si*

univer.

universum mundum lucretur, anima verò sua detri-
mentum patiatur. Præstitit ergo juxta prudentiam sa-
cræ & prophanæ finire, ut bona temporalia ad tem-
pus avellantur, quàm ut tot animarum millia cum Re-
ligione in portu non collocarentur; interim solius Dei
est, illa in tempore restituere quæ in tempore novari
permiserat.

(a) Matth. 16. vers. 26.

§. V.

NEc dici potuit Cæsarem ac Catholicos Principes ita
paciscendo fuisse usurpatores potestatis sibi non
competentis, aut ut Paulus III. Carolo V. Imperatori
exprobrâsse legitur, *falcem in alienam messem immi-
sisse*. Siquidem tam in Pace Religiosa, quàm Westpha-
lica bona Ecclesiarum non tam data, quàm permissa
sunt, adeoque jure Advocatiæ, vi cujus Ecclesiæ ho-
na, ejusque jura tueri obstringitur Imperator, hîc &
nunc se non usurum, sicut eo rerum statu, tot hosti-
bus ejus domum ab omni parte unicè prementibus,
revera eo uti non potuit, fide datâ promisit, quæ
promissio non tantum licita fuisse dicenda est, sed &
temerarius audiisset, si defendendo bona Ecclesiæ ca-
duca, insimul quod de Antiquâ Religione supererat,
hanc impulisset in casum. Imò si minùs remedio
pacis tempestatem armorum, ob copiam hostium
undique immane quantum insurgentem, & secundis

An Imp.
& Cath.
Status in-
cundo Pac.
Relig. usq.
suis pote-
state sibi
non com-
petente?
Responde-
tur ad obj.
ex querelâ
Pauli III.
Pontif.
contra Pa-
cem Reli-
giosam.

Cæsaris &
Catholico-
rum Prin-
cipum
prudens
factum.

successibus audacem, Caesares & Catholici Principes avertissent, imprudentissimè vel ex hoc capite sibi consuluisse viderentur; quoniam Pace, ut factum est, initâ, quædam duntaxat bona sunt permilla; ubi si anticipiti aleæ Martis rem decidendam commisissent, & obstinâssent urgere fortunam armorum toties adversam, in periculo fuissent perdendi omnia; per consequens ratio postulabat, ut potius ista jam absque hoc occupata in manibus Protestantium relinquerent, & reliqua beneficio Pacis conservarent; cum Pax ipsa futuram desuper Dei omnipotentis dispositionem toties desideret, per verba P. W. *donec de religione aliter conventum fuerit*; ac de *suspensâ*, & non de *sublatâ*, jurisdictione Ecclesiasticâ agat.

Num ad
valorum
Pacis Ra-
lig. uti &
Westph.
requiratur
consensus
Ecclesi-
sticus?
Ex. Neg-
nivè & re-
solvitur
objectie.

Quod si ob requisitum Ecclesiasticum consensum Transactionem hanc ratam non habendam dixeris; Ajo: hunc in iis, quæ vitari non possunt, frustra requiri, in propatulo esse. Elucescit autem ex supradeductis, (§. IV. per tot.) tempore dictarum Transactionum, nisi Augustanæ Confessioni addicti quædam permitterentur, periculum bona omnia Ecclesiastica perdendi inevitabile fuisse, & si vel semel adhuc acie decretoriâ inteliciter fuisset dimicatum, videbatur conclamatum de summa rerum, & bona omnia, etiam ea, quæ usque ad eam diem Deo & Ecclesiæ tenebantur intactæ, fuissent in deperdito. Cui igitur bono Ecclesiæ autoritas, quæ

cau

cauſæ vulneratæ nullum allatura erat remedium? Lex ^{Necceſſitas non habet legem.} neceſſitatis omni lege fortior eſt; in Canonibus diſpenſare non facile; in lege neceſſitatis coactè liberum eſt, atque hoc ipſo, quòd diſpenſationem admittat, neceſſitatis ſtriſtæ rationem amittit. Interim Romana Curia & circa regulas fidei, & quæ eò ſpectant, tum munus, tum authoritatem quâ potenter potuit, intemeratè impendit. Nec erit dignus Zelo- ^{Objeſtio 2da con- tra præcedentem theſin.} tes, qui ex eo arguendos criminabitur Cæſares aliòs- que Episcopos & Status Catholicos, quod tot Ec- cleſias Cathedrales, Collegiatas, Abbatias, Mona- ſteria, aliæque permittendo in manibus Auguſtanæ Confeſſioni addictorum eiſdem illicitum, aut ſpon- taneum favorem præſtitiffe videantur, ideoque incur- rerint excommunicationem **BULLÆ: COENÆ DOMINI.** Reſp. Quàm alienum ſit hoc à vero, ^{Qua di- ſuitur.} ex eo intelligi, quòd neque in Pace Religioſa, neque Weſtphalica quidquam actum fuerit de veritate hujus, vel alterius Religionis, ſed quidquid eò pertinet, ad generalis, vel nationalis Concilii cognitionem, ac de- finitionem fuit reſervatum; cum tamen nulla ratio concordia in fidei doctrinâ iniri poſſet, pax Proteſtan- tibus in Imperio, & unio duntaxat cum reliquo Im- perii corpore permiſſa eſt, quæ in tanto rerum motu & convulſione Imperii tanquam maximè neceſſaria nec reſuſari, nec efficaciter corrigi potuit. Ideo- que non occurrit, quomodò is, qui tranſigit, ut ſua facta

Non est reprehendendi, qui transigit, ut sua facta tecta servet. Innocentius X. Papa contra Pacem Westphal. protestatus per Nuntium Apostolicum.

Afferitur genuina ratio iterata protestationis.

facta tecta servet; qui permittit alium in possessione rei occupatæ, quam ei metu majoris imminentis mali relinquere cogitur, non turbare, ejusdem fautor haberi, eoque in censuram **BULLÆ COENÆ**: incidere mereatur? Neque reperitur, quod Papa Innocentius X. quamvis per Fabium Chisium Episcopum Neritonensem, quæ Nuntium Apostolicum (a) contra conclusa Pacis Osnabrugensis, & Monasteriensis per Bullam (b), quæ incipit: *Zelo Domûs Dei*. 20. Nov. 1648. sub decreto irritante editam fuerit protestatus, aut Ferdinandum Imperatorem, aut Episcoporum, vel Ministerorum quempiam, qui dictis Tractatibus manum applicârunt, censurâ Ecclesiasticâ perstrinxerit, quod haud dubiè factum fuisset, si quem horum in re peccaminosâ (quæ per liberum consensum tantum constituitur) versatum fuisset judicâset. Quod autem nihilominus contra utramque Pacem promulgari fecerit, quæ Summum Antiquæ Religionis Pontificem decet, protestationem, haud dubiè eo fine factum est, ne quæ dictis Transactionibus in præjudicium potestatis & Ecclesiæ Apostolicæ, nec non Catholicæ Religionis gesta, pacta, atque Cæsaris, & Catholicorum Statuum coacto consensu, firmata aut potius vulnerata erant, aliquandò ex eo capite in consequentiam trahi possent, quasi hæc præsentis Apostolicæ Sedis Legatione attestata probatâque fuissent, sed ut eatenus tanquam res inter alios acta pro nullis haberentur.

(a) Fabii Chisii, Episcopi Neritonensis, & Nuntii Apostolici iteratam protestationem contra Pacem Westphalicam, omnesque sanctiones in ea conditas in præjudicium Ecclesiæ Romanæ, & S. Sedis Apostolicæ, per extensum dedit ante annum ad calcem Dissertationis de Pacificationibus Imperii circa Religionem, Plur. Reverendus & Magnificus D. Doct. BARTHEL in hujate Universitate Sacrorum Canonum Prof. celeberr.

(b) Idem Bullam, quæ incipit: *Zelâ Domûs DEI*, Romæ promulgatam, pariter integram exhibuit cit. loc.

§. VI.

Interim tamen non sine exemplo, soli Imperator, ^{Alii quoque Reges} ac Status Catholici cum Protestantibus de eo. ^{Cath. cum} rum exercitio addictis subditis tolerandis, ac bonis ^{Augustana Confessionis ad-} occupatis relinquendis conventiones iniverunt. ^{dictis de} ^{eorum} ^{exercitio} ^{additis} ^{subditis} ^{tolerandis} ^{transse-} ^{runt.} ^{Impp. vñ} ^{Capitulat.} ^{ad obser-} ^{vantiam} ^{Pacifica-} cerat idem jam antea Sigismundus Imperator cum Bohemis, Galliæ Reges cum Hugonottis, Rex Ca- ^{tholicus} cum Batavis. Quemadmodum quoque post lustra neque Gæsarum, neque Catholicorum, sive Ec- ^{clesiasticorum}, sive Sæcularium quispiam de validitate hujus illiusve pacis unquam dubitavit; imò omnes re- ^{tro} Imperatores ad utriusque pacificationis observan- ^{tiam} vigore capitulationis sese eo usque obstrinxerunt, ^{donec nempè de religione aliter conventum fuerit}: prout sua Sacra Cæsarea Regiâque Majestas CAROLUS VI. eandem sese observaturam promisit. (a) Hinc quo- ^{que}

tionum
adstrin-
guntur.

que, ne quis vim ac valorem sivè Pacis Religiosæ sivè Westphalicæ, quæ ad prioris interpretationem subsecuta est, impugnare præsumat, severè inhibita est. (b) Quod ut strictius observetur, Augustissimus Imperator ipsemet ad animadvertendum in Authores Scriptorum Pacem Westphalicam oppugnantes per Capitulationem suam illuc ab inde (c) obstringitur, & germanus omnis ubique juramento firmat.

(a) Capitulat. Noviss. Art. 11. vers. wollen die guldene Bull 2c.

(b) Per Instrum. Pac. art. 5. §. 50. ibi : *Utriusque Religionis Magistratus severè prohibeat, ne quispiam publicè privatimque concionando, disputando, scribendo, consulendo Transactionem Passaviensem uspiam impugnet, dubiana faciat, aut assertiones contrarias inde deducere conetur.*

(c) Art. 2. circa fin. vers. zumahlen auch diejerige 2c.

§. VII.

Tempori
& necessi-
tati pa-
rendum
est.

Probatum
aut à si-
mili,

EX his satis, opinor, probatum esse, per Pacem Religiosam, & deinde Westphalicam Cæsares & Principes Catholicos purè permissivè (Cap. I. §. V. in fin.) se habuisse, nihilque eis imputandum, quòd tempori & necessitati inevitabili paruerint; nemo proindè neque unam, neque alteram pacem, sed potiùs necessitatem, ex quâ utraque descripta est, incuset. Quemadmodum enim in navigando tempestati obsequi prudentis est Navarchi, & ut aliquid quando nave salvâ portum teneat, eamque subducatur periculo.

riculo, parte mercium per jactum perditâ, quod reliquum est, redimere; ita & Cæsaribus in administrando Imperio providendum fuit, ut cum minore jacturâ quædam deperire permitterent potius, quàm ut Antiquam Religionem Catholicam unâ cum Republicâ in occasum præcipitarent. Hoc enim verò malum facere non est, sed permittere, quæ impediri non possunt. (a)

Tum ex
S. Litt.

(a) Vid. 3. Reg. 22. & 41. & 2. Paralip. 17. vers 5.

§. VIII.

Quilibet, qui tantam Religionis causâ in Germania perturbationem, tamque fatales dissensiones legerit, non immeritò mirabitur, undè in gente tot abhinc sæculis sincerè Catholica Religione imbuta, & fidele tam repentina mutatio? undè sub Imperatoribus potentissimis juxtâ ac piissimis in Avitæ Religionis periculum tam funesta sequela? Verùm ex quo tempestas illa exorta sit, quoniam nec narratione, nec probatione indiget, rem ipsam Evangelicæ ponderationi subjiciendam brevibus puto, ubi à Christo statutum: *Vestrum non est nōsse tempora quæ posuit Pater in potestate suâ.* (a) Paucis tamen innuendum censeo: An. 1517. Bellum indictum Ecclesiæ ab Indulgentiis, quas promulgare cum prohibitum Lutherò, is à Leone X. Romano Pontifice post crebras admonitiones, Anno 1520. anathemate percussus; dein à Carolo V. Cælare, cum videret Religionum

Unde in
Catholica
Religionis
exitium
conspiratio

Historia
refertur
de ortu &
Progressu
Lutherani.

Lutherus
Leone X.
Pontifice
Max ex-
communi-

*Hic ab
Electore
Saxonie
desinetur.*

*Lutheri
doctrina
contra Re-
ligionem
Romano-
Catholi-
cam.*

*Cur pluri-
mos patro-
nos inve-
neris?*

discordiam maximos in Imperio esse producturam
turbarum impetus, nec eum à nova sua sententia avelli
posse, per Edictum Wormatiense solenniter proscriptus
est; at postquam regente eundem Saxonie Electore in
Alstetensi recessu in Thuringia delitescens declinato
periculo evasisset, novæ quoque Religionis ex vete-
ris ruinis ædificandæ consilium sumens, Invocationem
Sanctorum, Sacrificium Missæ, Eucharistiæ sub
unâ specie sumptionem, Purgatorium, Hierarchi-
am Ecclesiasticam, Consilia ac dogmata Ecclesiæ
Antiquæ Catholicæ de præsentia Christi in Eucha-
ristia, antiquas Dei Cæremonias, aliæque plurima
quamvis jam à Christi, Apostolorum, ac Patrum
temporibus continuâ serie tradita, à Religione Catho-
licâ apertè cauta, & ab Ecclesia non interruptim sta-
bilita, tum concionando, tum libris editis perstrin-
gere, atque privatâ authoritate abrogare, adeoque
Reformatorem Ecclesiæ agere incoepit, Christianam
vivendi doctrinam moralem, & sacra, & jura, &
bona Ecclesiastica liberaliter condonando. Quo præ-
vio credendi emolumento varios Electores ac Princi-
pes, & horum exemplo sensim subsequutas Civitates
Imperii Liberas, quarum viginti quatuor invenit se-
quaces, in foedus tacite habuit; ut præteream rusti-
cam per Germaniam seditionem, quâ ad trecente ho-
minum millia absumpta creduntur.

Cæsar deindè cum post multa colloquia de componendis dissidiis tentata, videret omnia indies in pejus ruere, sibi que à Protestantibus formulam (b) Confessionis fidei suæ die 25. Junii Anno 1530. in Comitibus Augustanis oblatam improbâisset, interim tamen usque ad 15. Aprilis anni sequentis deliberandi spatium dedisset, edictoque ut bona Ecclesiastica occupata restituerentur, nève inquietando Catholicos, eosve ad nova attrahendo, quidquam novaretur, cavisset, nihil nisi protestationes, & postea Smalcaldicum foedus Anno 1537. in se concitavit, (c) Protestantibus, sibi innoxiam defensionem obtendentibus, ubi in facto tot Ecclesiæ, & Catholici passim violentâ manu exspoliebantur, quo factum, ut imminente gravissimo Christianitati à Turcarum inundatione periculo, Cæsari tanquam Legitimo Capiti necessaria, & justa petenti subsidia detrectarentur, ita quidem, ut dum Solimannus Viennam cum trecentis Turcarum millibus obsideret, & non Germania tantùm, sed & universa Europa Christiana in extremo versaretur discrimine, Protestantes, & otiosa ferè tota germania tantarum calamitatum Imperii decretoriam vix non aleam jacentis spectatrix confederint.

*Confessio
Augusta-
na à Cæ-
sare im-
probata.*

*Fœdus
Smalcal-
dicum
contra
Cæsarem
initum.*

*Vienna à
Turcis
obpressa.*

(a) Actorum 1. vers. 7.

(b) Huic subscripserunt Joannes Elector Saxonie, Georgius Marchio-Brandenburgensis, Ernestus & Franciscus fratres & Duces Lüneburg. Philippus Hassiæ Landgravius, Wolffgangus Dux Anhal-

Anhaltinus, & Civitates Imperiales duæ, Norimberga & Reutlinga. Accessere successu temporis alii Proceres & Civitates, fiduciam suam vel in potentia Unitorum Principum, vel in absentia Cæsaris eo tempore in propellendis Turcarum irruptionibus occupatissimi collocantes.

(c) Bellum tandem à Carolo V. contra Confœderatos Smalcaldicos suscipiebatur.

§. IX.

Carolus V.
quare Pro-
testantes
pro hosti-
bus Imperii
decla-
ratos pro-
scripsit?

OMnibus lenioribus mediis incassum tentatis Carolus V. Imperator, cum à Protestantibus vilipendi edicta sua, foedera, conspirationesque jactari, copias ac pecunias ad bellum faciendum colligi comperisset, eosdem pro hostibus Imperii declaratos proscripsit.

Protestan-
tes bellum
denunti-
ant Cæsa-
ri.

Primi Anno 1546. sub explicatis signis apparere Protestantes Saxone, & Landgravio Hassiæ Ductoribus tantâ freti suarum virium fiduciâ, ut non modò bellum denuntiare Cæsari, verum Imperatoris etiam titulum eidem abrogare non dubitarent, eum compellendo: *qui pro Cæsare se gerit*. In ipso autem Bello Smalcaldico Anno 1546. coepto, & Anno 1547. finito Joannes Fridericus Saxoniae Elector, & Philippus Hassiæ Landgravius, prioris exercitu in prælio ad Mulbergam fuso, capti, in Cæsaris potestatem pervenerunt, quorum uterque deinde, cum exspectatione diutius sub custodia haberetur, Mauritius, & Albertus Marchio Brandenburgicus icto (ut supra cap. 2. §. I. dictum) foedere

dere cum Henrico II. Galliarum Rege, postquam pœ-
nipientem usque Tiroleos urbem penetrâssent, Caro-
lum Cæsarem occupaturi ad Passaviensem Transactio-
nem tragicam hanc belli Civilis expeditionem perduxer-
unt, multa Protestantibus permittente Carolo, quæ
prohiberi vi, & armis temporis circumstantiæ non
patiebantur.

Exitus
Belli Smal-
caldici.

§. X.

Primam turbationis patriæ sementem fecerunt geni-
mina Confessionis Augustanæ; prorumpens etenim
Religionis libertas in exemplum, & vix non in liber-
tinismum abierat, cum omnes ac singuli discrepantium
opinionum Antesignani Sacram Scripturam contra tra-
ditiones orthodoxas interpretantes pari jure niti vole-
bant, prædicente S. Apostolo Paulo de iis, qui prurien-
tes auribus à veritate antiquâ auditum avertunt; nec
non ipsis, qui aliis hanc viam aperuerant, Protestantium
Theologis id ipsum confitentibus in scripto Electori
Saxoniae, ac Principibus suis exhibito, teste Chytræo (b)
in verbis: *Videmus, quanta mala ex hac divisione
existant, quanta contumacia & petulantia Vulgi, quæ
sectæ, qui errores quotidie proveniant.*

Confessio
Augusta-
na.

Prima nempe ad fabulas Conversio Anabapti-
starum fuit, qui in Roteranistas, Munzerianos,
Adamitas, Stebлерos, Sabbatharios, Clancularios, Ma-
nifestarios, Dæmonifalvos, communia omnia habentes,

Recensentur
varia
Secta
prop
runt

In qua &
quot gene-
ra ipsi Lu-
therani
statim di-
scesserint?

Ubi non
est unio,
ibi nullus
dissensio
num finis.

tes, Condormientes, Ejulantes, Davidistas, Memno-
nistas, Polygamistas, in summa, in sectas quadraginta
& unam dimensi sunt. Anabaptistis proximi Sacra-
mentarii, quorum agmen Carolstadius, ejusque Sym-
mista Haldericus Zwinglius, & Oecolampadius duxere,
minimum in triginta quinque discrepantes de fide opi-
niones abiérant. Ipsi Lutherani statim Antiquæ Reli-
gioni adhuc proximiores in exordio suo in tria genera
discesserunt, nempe in molles, rigidos, & mixtos. Inter
molles reputati Adiaphoristæ sic dicti, quod constitu-
tiones, & Cæremonias Catholicæ Ecclesiæ inter adia-
phora collocent. Medii, seu mixti in semi-transub-
stantiatores, Extravagantes, Confessionistas, & Recal-
citrantes divisi. Ne quid de Semi-Lutheranis memo-
rem, qui Lutheri doctrinæ de suis opinionibus assuerunt
varia, quorum minimum octodecim opiniones diversæ
numerantur. (c) Ex quibus apparuit, violatâ Ecclesiæ
unitate dissensionum nullum esse finem, & quæ facta,
non Spiritu Pacis, sed dissensionis subrepsisse.

(a) 2 Timoth. 4. vers 3. & 4.

(b) in Histor. Confess. Augustanæ fol. 235.

(c) juxta Ulenberg. in vita Flaccii.

§. XI.

Unde Re-
ligio sic
dicta Re-
formata?

PORRò ex Lutheri sensu nata est, quæ à Calvi-
no nomen & formam habuit, sic dicta Re-
formata Religio. Hæc è Gallia sensim in Germaniam,

&

& Belgium illata spiritu infelici, quem prætulit prima editio Institutionum Calvini, exhibens pro symbolo gladium flammis circumdatum, cum lemmate: *Non veni Pacem mittere, sed gladium*, novis omnia tumultibus implevit, igne, sanguine & cæde. Itaque cum Religione tam inquietâ, tamque violentis nixâ principiis Pax visa est vix, aut ne vix quidem consistere posse diuturna; cum enim tam Augustanæ Confessioni addicti, quàm Reformati neque Ecclesiæ, neque Imperatoris & Imperii jurisdictionem recognoscere vellent, sed controversias etiam occasione Religionis, & Pacis Religiosæ motas, aut in Comitibus omnibus Statibus præsentibus, aut coram Commissariis utriusque Religionis æquali numero delectis disceptari, decidique postularent, cum facile prævidendum erat, se, qui nullo servato juris ordine ipsimet Actores ac iudices possessiones Ecclesiasticas contra tenorem Pacis occupârunt, per mandata *sine clausula* ad eorum, & quod interdicto unde *vi* consentaneum est, etiam ad fructuum à die occupationis perceptorum restitutionem, quæ multis aliquot auri myriadibus constituta esset, obligatum iri, ipsis Protestantibus Jurisconsultis Causæ suorum Principum in via juris obtinendæ diffidentibus; Primò quidem ad aleam belli decursum est. Verum, cum post tentatam tot præliis fortunam armorum pars utraque prudenti consilio ponderâset, se,

Qua fomenta calamitosissimum Germania bellum, quod post datas ultro citroque clades in Pace Westph. restinguendum fuit, reaccendi fecerunt?

si extrema persequeretur, exteris regionem ambientibus ludibrio & prædæ futuram, tandem transactione componere fatale bellum maluit, quàm luctuosam ancipitemque expectare victoriam, quæ victo victorique servile jugum imponeret.

§. XII.

An Religio
Catholica
dici debeat
tolerata?

Quibus ita compositis non injuriâ sæpius dubitatum & quæsitum fuisse memini; *rectène Augustana Confessione, aut sic dicta Reformata, aut vice versa alterutri Religioni junctus, Antiquam Catholicam Confessionem ac fidem appellare possit toleratam sive receptam?*

Responde-
tur ad
questio-
nem sub
distinctio-
ne.

Inprimis Cath. Antiq. Religionem omni ævo receptam statuere non dubitarem; deinde distinguendum omninò existimarem quoad Religiones singulas ex tribus nominatis: An quæratur habito respectu ad particularia territoria Statuum, ubi una Religio reliquis prædominatur, & tum hujus intuitu quadantenus, id est: quoad tolerantiam localem reliquæ, adeoque & Catholica videntur dici posse toleratæ. Ita enim in territorio Regis Borussiae quæ Electoris ac Domini multorum Principatum, Catholici, & Augustanae Confessioni addicti pro toleratis habentur, cum sic dicta Reformata Religio ibi sit dominans. Si verò consideretur Religio Catholica respectu totius Imperii, eo respectu minus rectè eandem pro toleranda habendam existima-

Qua ra-
tione Re-
ligio Ca-
tholica
minimè re-

rem

rem; eò quòd ex Actis Reſeſſuum Imperii planum fiat, Electorem Saxoniae, & Haſie Landgravium, reliquosque eiſdem adhærentes initio, cum novitia eorum Religio Caroli V. Sententiâ proſcriberetur, nihil niſi ſe-
 curitatem & liberum exercitium Confessionis ſuæ, & ſuſpenſionem Eccleſiaſticae iuriſdictionis poſtulâſſe. Hoc quid aliud eſt, quàm petere, ut tolereris, nève Legibus reus ſias? De quo omne dubium exhaustum puto per expreſſa verba Pacis Weſtphalicae: *Salvâ per omnia Religione Catholica*, tanquam à Chriſtianis primis derivante, & unicè verâ, & unâ Eccleſiâ propter quam alia nunquam exiſtit, & quæ ſupra petram à Chriſto poſita durat continua.

Et dicatur tolerata?

Sed rectius Lutherana & Calviniana pro talibus, quæ noviter recepta habenda?

Enimverò perpendebant Proteſtantes, ſeſe tum quoad exercitium Confessionis ſuæ, tum etiam quoad bona Eccleſiarum occupata ius nullum obtinere, neque ſibi contra Catholicorum actiones ius ullum de jure competere poſſe, ideo id unum ſibi agendum cogitabant, ut impedirent, ne Legibus ſecum agi poſſet, quibus ſtantibus prætenſos tum violentis, tum clandestinis occupationibus titulos ſolem non laturus facilè agnoſcebant, id quod aſſecuti ſunt, Catholicis ad Pacis compoſitionem, & actionum adverſus ſe competentium ſuſpenſionem adactis, cui rei argumento eſt famoſum illud INTERIM. Sed quòd *interim* Antiqua Religio per omnia *Salva* ſtatuatur, exinde non invenio, eam inter toleratas

Quid actum in famoſo illo Interim?

ratas aut *receptas* connumerari debere. Hoc verò fatendum credo, quod in specie ubi alia dominans est, pro tolerata quoad exercitium censenda veniat, recepta quippè ab omni ævo; & rursus eandem pro recepta statuendam existimo, ubi favore Domini Territorialis ultra normam Anni Regulativi aut illa, aut inter duas alias hæc, quæ dominans non est, recipitur ac toleratur. Cùm coeterum duas noviores toleratas semper atque receptas Pax ipsa denominet ac designet; Domino Territorii verò liberum omnino & cautum sit absque præjudicio propriæ receptas tolerare, atque tolerandas recipere.

Quid in
Pace Reli-
gioſa?

Quid in-
ducitur in Pa-
cem West-
phaliam?

Per quod cùm temporales duntaxat induciæ usque ad definitionem futuri Concilii indulgerentur, neque ea suspensione sibi satis cautum Protestantes adverte-
rent, ulterius progressi, eo tandem rem perduxêre, ut ratione bonorum occupatorum neque intra-neque extra judicium stabilis, ac perpetuæ Pacis conservandæ causâ conveniri, aut interpellari possent, & suspensâ usque ad finalem Religionis compositionem jurisdictione Ecclesiasticâ, ipsis quoad Religionem ritus, ordina-
tiones, & constitutiones Ministrorum, sua libertas integra relinqueretur, nullumque impedimentum vel ob-
staculum injiceretur. (a) Id ipsum extensum Pace Os-
nabrugensi, (b) ut tamen (quod Deus prohibeat) de Religionis diffidiis amicabiliter conveniri non posset, nihil.

nihilominus conventio de retinendis iis, quæ primâ Januarii Anni millesimi, sexcentesimi, vigesimi quarti possederint, perpetua sit, atque ita Aug. Conf. addicti suspensionem actionum adversus se tempore non limitatam obtinuerunt.

Ex quibus utique infertur, negandum non esse, totam primitus libertatem Religionis Carolo V. Cæsari deberi, Catholicos in omnium eorum bonorum (uti monstrant à tot retrò sæculis memoriæ impressa ad irrefragabile diutissimæ possessionis testimonium Catholicæ Religionis vestigia) possessione indubitata fuisse; adeoque restitutionis remedia sine controversia, competiisse, quibus ubi per pacem renuntiârunt, utri sana ratione prædito tolerati videbuntur? an ii, quibus vindicias Lex ipsa tribuit, an verò illi, quibus Pacis causâ usus & possessio permittitur? Profectò ad prima devenire oportet rei cujusque initia (c) quæ si hac in parte curatius perpenderit, nemo non agnoscat, tam Augustanam Confessionem, quàm sic dictam Reformatam Religionem, cum sensim utraque in Imperium irreperet, securitate duntaxat laborâsse distracto deinde per bella Ecclesiæ Protectore & Advocato Carolo V. eò excrevisse, ut eandem gratiam cum Antiquæ Religionis cultoribus adepti, nunc vere tolerati ac recepti habendi sint. Nec obstat dictis, si quis ex eo inferre velit, unam Religionem perinde ac alteram dicendam esse toleratam ac receptam, eo quòd

*Concluditur Reli-
gionem
Catholi-
cam in
Imp. Rom.
Germ. mi-
nus, rectè
dici tol-
eratam.*

*Satisfit ob-
jectioni.*

Inter utri-
usque Re-
ligionis
Status
qua sit
aqualitas
adumbra-
tur.

in Pace Westphalica (d) conventum sit, ut inter
utriusque Religionis Electores, Principes & Status
omnes, & singulos sit aqualitas exacta, mutuâque,
ita ut, quod uni parti justum est, alteri quoque sit
justum; Nam licet hoc & verum certo respectu, &
venerandum iis omnibus esse debeat, qui tenerri-
mas Patriæ circumstantias aut nôrunt, aut ut boni
Cives, & charitatem colentes Christiani amant, dicta
tamen de Tolerantia & Receptione locali, nec non
de jure quærendo, non item quæsito amittendo
capienda esse quilibet facile intelliget, qui Catholicis
in Instrumento Pacis Religiosæ ab ipsis Protestantibus
Antiquæ Religionis prædicatum tributum esse lege-
rit, & sanâ mente cum æqua lance meminerit, non
sublatam, sed tantum *suspensam* esse jurisdictionem
Ecclesiasticam, neque de ea, quæ *Salva* manere de-
bet, sed de illis, de quarum tolerantia noviter, & qui-
dem sub conditione: *Donec de Religionis dissidio ali-
ter conventum fuerit*, adeoque *Salvâ per omnia Re-
ligione Catholicâ* plus cessum atque indultum obvenire,
quàm verbis & facto ab omnibus utrinque Compa-
cipientibus expressum atque stipulatum fuit; Cum in
historica fide compertum omninò & innegabile sit,
Augustanæ Confessionis dogmata tum Antiquis Ec-
clesiæ Constitutionibus, tum ab Imperatore Maxi-
miliano I. in Epistola ad Leonem X. ex Conventu
Augustano data Anno 1518. & à Carolo V. Wormatiæ

Anno 1521. dein Spiræ Anno 1529. iterum Augustæ Vindelicorum in Comitibus prohibita primitus & damnata fuisse, & quorum in communionem Protestantes admissi sunt, hæc eis per Cæsarem, & Catholicos testibus Actis publicis primum denegata, ac dein ex indulgentia ob bonum commune Pacis, disponente sic eo, in cujus manu omnia sunt, permissa ac recepta fuisse. Satis ex his elucere puto quænam ex tribus suprâ dictis Religionibus, & quo sensu possint dici verè toleratæ, ac receptæ, cum & sano sensui omninò repugnaret, illam, quæ *Antiqua* prius & ab ævis fuerat religio, quam *salvâ per omnia* omnes compaciscentes & desiderârunt, & stabilierunt, inter toleratas aut receptas statuere, atque sic quod fuit ac dudum erat, pro novo baptizare velle, & asserere.

(a) Ita tabulæ Pacis Religiosæ art. 5. & 6.

(b) Art V. §. 14. in fine : *Si verò, quod Deus prohibeat, de Religionis dissidiis amicabiliter conveniri non possit, nihilominus hæc conventio perpetua sit, & Pax semper duratura.*

(c) L. Pomponius 15. ff. de negotiis gestis.

(d) D. Art V. §. Transactio 1. in fin.

(e) Matth. Cap. 13. vers. 24.

§. XIII.

Quia verò per præfatam Pacem Religiosam, ac subsequenter Westphalicam Principes, ac Status Catholicos, quibus de cætero exercitium reformandæ Religionis non minus, quàm aliis Augustanæ Confessio-

*Ingressus
ad Qua-
stionem?*

An, &
qua iura
StatusCa-
tholici in
subditos
Augusta-
na Confes-
sioni ad-
dictos pos-
sint tunc
exercere?

fessione addictis eodem jure, eâdemque æquitate com-
petere textus ipse docet, (a) Landsassios, Vasallos,
& subditos suos cujuscunque generis, qui quacun-
que anni supra Millesimum sexcentesium vigesimi
quarti parte publicum, vel privatum Augustanæ
Confessionis exercitium habuerunt, in quieta posses-
sione illius, unâ cum annexis: uti sunt constitutio
Consistoriorum, Ministeriorum tam Ecclesiasticorum,
quàm Scholasticorum, jus patronatûs, nec non
templa, monasteria, hospitalia, Fundationes cum
omnibus redditibus, accessionibus ac pertinentiis re-
linquere pacto tenentur; reipsâ verò contingat,
quòd Jus Sacrorum receptæ Religionis, & nomi-
natio subditorum ad hæc Consistoria, Ministeria
Ecclesiarum Augustanæ aut Reformatæ Confessionis,
Scholas & alia, in Principem Statumve Catholicum
jam eodem anno decretorio jure hoc munitum &
gaudentem devoluta sint; aut etiam Catholicus Prin-
ceps in Territorio Augustanæ Confessione addicto,
in quo Prædecessores sui id genus Præsentationum
& Ordinationum peregerunt, succellerit; hinc ratio
Dubitandi moveri posset, an tutum illi sit, ejusmodi
jura in subditos suos Aug. Conf. addictos exercere,
qualia nempe Status Protestantes Territoriî jure
exercent? Summa rei videtur, quod non vacet culpâ,
qui usurpat jurisdictionem sibi non competentem,
ordinationes enim in Ecclesia Christi facere solius est
potesta-

potestatis Ecclesiasticæ, cui expressis verbis primaria, in S. Petro, & Apostolis, & per hos Discipulis jus clavium, & pascendi gregem Fidelium cura per prædicationem, Baptismum & remissionem peccatorum à Christo Domino, & non Regibus, Principibus, aut Magistratibus commissa; nam insanum foret supponere, Ecclesiam, quam HOMO & MAGISTER DEUS *super firmam Petram edificavit, & ad finem mundi duraturam* (b) declaravit, ad tempus, & personam unam restrictam, adeoque abhinc aut desertam, aut non reperibili novâ authoritate novam adstruere velle, cum una tantum Ecclesia, & extra hanc nulla salus præciso textu decreta fuerit. Per consequens delictum existimari posset, Ministros instituere, & cœteris sese ingerere muniis, quæ ex Antiquæ Religionis fide tantum Episcopali reservata constant potestati ac dignitati. (c)

Ratio dubitandi depromitur ab incompetencia Jurisdictionis.

Re tamen penitus inspectâ facilè dignoscendum venit in dictâ hypothesi Pacis Religiosæ, ubi reciproca paciscentium omnium Lege Augustanam Confessionem, & Reformatorum Religionem recipere ac tolerare conventum fuit, neminem se obnoxium reddere, si ordinationes & Jura Sacrorum Religioni receptæ ac toleratæ conformiter jure quod obtinet territoriali, eadem Lege & fide præscribat, reliquæque peragi jubeat, quæ ex decantata illa Regula: *Cujus est Regio, illius quoque est Religio*, cuique

Resolutio questionis propositæ.

que Germanorum in suos subditos jure Superioritatis Territorialis exercenda competunt.

*Remoue-
tur ratio
dubitandi.* Nec in recessu quidquam habet allata illa Ratio dubitandi, quòd receptarum ac toleratarum Religio- num ordinationes, ac Ministros constituens, Jurisdictionem Ecclesiasticam contra Legem Christicolarum incompetenter usurpet; Cum hic id tantum exercea- tur, quod novâ Lege receptum, & ad certas tempo- ris moderni aut futuri conditiones ac regulas toleran- dum, mutuò statutum est; Notum præterea est ac com- pertum, quòd per Pacem Religiosam, (c) & deinde per Westphalicam, (d) Jus Dioecesanum, & Jurisdi- ctio Ecclesiastica Episcoporum Catholicorum, non verò potestas, usque ad compositionem Christianam dissi- dii Religionis certo respectu, & conditione positâ, su- spensa sit, potestas enim in animam Catholici, sive Antiquæ fidei asseclæ nec suspensa unquam fuit, nec suspensionem Paciscentes voluere; jurisdictio verò in res & personas, quæ Episcopis ademptæ fuere, abs se cor- ruebat. Proinde cum Ecclesiastica jurisdictio defacto sit impedita, utique res redit ad jus naturæ pristinum, quo stante sacrorum ordinatio ad Principem re sic con- stitutâ pertinuit; omnis enim res facilè redit ad natu- ram suam. (e) Quandoquidem igitur Religio, ut est virtus moralis Rerumpublicarum Moderatoribus pro parte id est: quoad curam obsequii & executionis competiit, eoquòd finis humanæ societatis, quæ est tran-

*Jurisdictio
Ecclesiasti-
ca ad pri-
mam suam na-
turam
quando
redeat?*

*Quæ ratio-
ne jurisdi-
ctio Eccle-
siastica
etiam*

tran-

tranquilla & ſocialis hominum vita, remotâ Religio-
 ne obtineri nequeat, nihil video, quod nunc poſt la-
 tas Pacis Leges impediât, quo minus, cum nemo alius
 ſit, qui Jure Divino hanc jurisdictionem, quoad ſupe-
 riorem Eccleſiaſticum, ſuſpenſam exercere poſſit, ejus-
 dem exercitium Principi Politico per ſubſtitutam Terri-
 torii cauſam relinquatur. Durius enim verò certè foret
 dicere, in datâ hypotheſi nullum rerum ſacrarum re-
 ceptarum judicem exiſtere, aut ſubditis eam aſſerere,
 quàm Domino loci Catholico ejusdem exercitium attri-
 buère; qui niſi ab alio fortius juſ habente excludatur,
 fundatam habet intentionem ex eo, quòd datus ideò
 ſit ei gladius, *ut ſit Dei Miniſter, vindex in iram ei,*
qui malè agit. (f)

Principi
 Politico
 relinquen-
 da?

Atque id quoad Proteſtantes eò fortius militat, quòd
 apud eos ſacrum ſanctumque habeatur illud: *Cujus*
eſt Regio, illius eſt Religio.

Probatur
 tum quoad
 Proteſtan-
 tes.
 Tum quo-
 ad Catho-
 licos.

Quoad Catholicos verò ad eximendum ſcrupulum
 facit, quòd Religioni Catholicæ conducibilius ſit, ut
 Miniſtros ſuæ communitati diverſæ Religionis, & or-
 dinationes conſtituat Dominus Catholicus, quàm ſi
 circa hæc nullus ſit, qui ordinet, vel perſonis ſingu-
 lis, aut communitati harum rerum libera adminiſtra-
 tio concedatur, per conſequens nemo rationabiliter ne-
 gabit, ubi Eccleſiaſtica Catholicorum poteſtas abſque
 eo ſeſe exercere amplius non poteſt, ea per Principem
 Sæcularem Catholicum pari Lege bene ac juſtè peragi,

In certis
circum-
stantiis in-
terrest Ec-
clesiæ qu-
visdictio-
nem Fe-
clesiasti-
cam per
Principem
secularem
exerceri.

Suadente sic prudentiâ , & ficcis verbis disponente Pace Westphalica , quæ Principibus Augustanæ Con-
fessionis in subditos alterius Religionis omnia illa asserit,
quæ contra Salvam Religionem Catholicam , extra
potestatem in animam , concedi poterant. Quidquid
igitur in supra posita hypothesis Dominus Catholicus
facit circa prædicta spiritualia ex eadem Territoriæ Lege
in locis & rebus , quæ Catholicorum juri ac fidei am-
pliùs subjecta non sunt , sua tamen , hoc justè facit,
quippe qui ea peragit, quæ rationabiliter omitti aut dene-
gari non possunt. Nam prout aperta necessitas Tole-
rantiam ac Receptionem alterius Religionis justificat,
ita interest omnium suspensâ jurisdictione Ecclesiasticâ,
Principem Territoriæ illam habere, eumque Constitutio-
nes circa toleratarum ac receptarum Religionum Sacra
conservare ; hoc enim solo modo præcaveri potest, ne
populus Religioni ex causa urgente indultæ addictus,
cui promiscua, quod velit, credendi licentia permit-
tenda non est, deinceps in plurium novorum articulo-
rum doctrinam pronus abripiatur, prout per Pacem
& tot S. R. I. Constitutiones sapientissimè cautum est,
nullam aliam præter tres sæpè dictas, Religionem reci-
piendam ac tolerandam esse.

(a) Vigore Instrum. Pacis Osnabrug. Art. V. §. 31.

(b) Matth. Cap. 16. vers. 18.

(c) Arg. Cap. Tua nos. X. de Homicid.

(d) §. Damit auch. 20. Pacis Relig. de Anno 1555. ibi

bis zu endlicher Christlicher Vergleichung der Religion, die Geistliche Jurisdiction ruhen / eingestellt und suspendirt seyn und bleiben.

(c) d. Art. V. §. Jus Diocesanaum. 48.

(f) L. si unus. 27. §. 2. Vers. quod & in Specie. ff. de Pactis.

(g) ad Rom. 13.

§. XIV.

EX modò demonstratis principiis prono velut al-
 veo fluit, uti & ex Christiana regula in propa-
 tulo est, quòd, quamvis ubi agitur de quæstione:
An hoc, vel illud sit de fide? aut an hæc, vel illa
opinio sit hæretica? Id definire non ad sæcularem,
 sed privativè ad Ecclesiasticam potestatem pertineat,
 cui imò probatur ex Sacra Scriptura. Ezech. 22. Sa-
 cerdotes populum meum docebunt, quid inter san-
 ctum & pollutum, & inter mundum & immun-
 dum, ostendent eis: & cum fuerit controversia, sta-
 bunt in judiciis meis, & judicabunt Leges meas, &
 præcepta mea. Argumento quoque deducto ex Deu-
 teron. 17. vers 8. ubi DEUS illis, qui dubitant circa in-
 telligentiam Legis Divinæ, præcipit, ut ascendant ad
 Summos Sacerdotes, atque ex eis quærant solutionem,
 subjungens: *Quæ indicabunt tibi judicii veritatem,*
sequerisque sententiam eorum. Quod, si necessarium
 visum fuerit pro Statu Legis Mosaicæ, multò magis
 militabit pro Statu Legis Novæ, quæ non circa figuras,
 cruenta

Decisio
causarum
fidei non
competit
Principi-
bus Laicis,

Probatum
ex
S. Scriptu-
ra.

cruenta sacrificia, & cæremonias tantum occupatur ut
vetus, sed altissimis, & ab humano intellectu vix com-
prehensibilibus, ac per obsequia fidei credendorum
constat articulis. Quò etiam facit.

Tum ra-
tione.

2dò, Quòd ostendi non possit, quisnam Principi
Sæculari aliquid circa Sacra, Sacramenta, fidem, aliave
Religionis negotia definiendi potestatem concesserit;
Inprimis *non Christus Dominus*: nam hic Petro (uti
supra monitum fuit) & Apostolis, eorumque Succello-
ribus nunquam interruptâ serie claves Regni Coelorum
unâ cum ligandi solvendique potestate concedidit, &
pascendas oves, id est: fideles dirigendos docendosque
(asserto, tot verbis ipsius Evangelii, ac Divorum Apo-
stolorum Petri & Pauli effatis meridiano sole, clariore)
commisit, non autem Tiberio tunc Imperanti, nec
He. odi, aut Pilato. Deinde non etiam *populus &
subditi*: hi enim nihil aliud, quàm quod ut membra
corporis merè politici habuerunt, id est: potestatem
merè politicam conferre potuerunt, spiritualia verò
dijudicare, & in iis à falso verum separare ab hac pote-
state est remouissimum, ejusque phæram activitatis
planè superat. Hinc rectè concludit Doctor Ange-
licus (a) verbis: *Quæ autem sit ad veram beatitu-
dinem via, & quæ sint impedimenta ejus, ex Lege
Divina cognoscitur, cujus Doctrina pertinet ad Sa-
cerdotis officium.* Juxta illud Malachiæ 2. *Labia Sacer-
dotum*

Tum au-
thoritate
SS. Pa-
trum.

dotum custodient scientiam, & Legem requirent de ore ejus. Sic & Apostolis dictum: (b) *Spiritus Sanctus posuit vos regere Ecclesiam DEI*; Hæc autem regitur verbum DEI interpretando, docendo, & errores corrigendo, quæ omnia ab eadem radice proveniunt. Hoc & agnovit Justinianus (c) constituens: *Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habento Civiles Magistratus cum ea disceptatione, sed Religiosissimi Episcopi secundum Sacros Canones finem imponunto.* Quod subsequentes tot piissimi Imperatores, & sæcula omnia per tot Conciliorum, Regum, ac Principum, capitularia & constitutiones uno semper ore & facto venerati sunt. Hinc Hosius Cordubensis Episcopus unus ex Patribus, qui primo Nicæno Concilio interfuerunt, Constantium Imperatorem redarguit his verbis: *Desine quæso Imperator, ne te misceas Ecclesiasticis, sed potius ea à nobis disce. Tibi DEUS Imperium commisit, Nobis, quæ sunt Ecclesie, concredidit.* Et ad eundem Leontius Episcopus: *Miror, quomodo ad alia vocatus aliis rebus te immisceas, militaribus enim & Politicis præfectus, in his, quæ ad Solos Episcopos pertinent, præesse vis?* Quibus primorum Conciliorum Romanæ, & aliarum Sedum Statuta, plana Ecclesie autoritate notoriè adstipulantur, nec est, quòd hic desuper ulterius vagemur, & pluribus autoritatibus probemus, cum in casu (quo de fidei controversia, aut etiam de quæ-
stione:

itione : *An hæc, vel illa opinio antiquæ fidei sit, aut hæretica?* definiendâ tractatur) pro Ecclesiastico Superiore etiam militet textus expressus in cap. ut inquisitionis, 18. §. prohibemus de Hæret. in 6. ibi : *Ne iudices seculares de hoc crimine quoquo modo cognoscant, cum NB. sit merè Ecclesiasticum.* Ubi significantur dicitur : *quoquo modo*, id est, nec principaliter, nec incidenter.

Concludi-
tur ad Ec-
clesiam
pertinere,
controversi-
as fidei ju-
diciali po-
testate di-
rimere,

Potentius urget 3tio dictum Christi : (d) *Si autem Ecclesiam non audiêris, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Ubi non dicitur, habendum pro Ethnico, qui Principem non audiêrit, huic enim resistens fit rebellis, at hoc asseritur, si quis Ecclesiæ judicio contradixerit, habeatur ut Ethnicus. Quare nec Christus in Novo Testamento ea, quæ Dei, cum illis, quæ Cæsaris sunt permixta voluit, prout in Antiquo & idem Deus præcepit, & contra-facientes non interruptim punivit. Ex quo evidenter concluditur, in his, quæ fidem & Ecclesiam concernunt, Ecclesiam, non Principem, legitimum existere superiorem, & ab ejus dependere judicio, quem gremio suo dignum, quémque exclusum pronuntiet. Quod ipsum omnibus ac singulis in Pace Religiosa & Westphalica Compaciscentibus Summæ curæ fuisse vel ex eo patet, quòd in utraque nil de forma credendi, sed tantum de norma tolerandi, ac pacificè invicem convivendi ratione, magnâ utrinque prudentiâ providentiâque cautum fuerit; quodque Pax ap-
pelletur

pelletur *Religiosa*, neutiquam tamen sit *Spiritualis*, Religiosa quidem, quoniam Religioni data; non verò spiritualis, utpotè non dogmatica circa fidem, sed normalis merè, & tranquillatis publicæ in Imperio regulativa.

(a) Divus Thomas de Regimine Princip. Lib. I. cap. 13.

(b) Act. 20. vers. 28.

(c) in Novella 123. cap. 21. in fin.

(d) Matth. 18. vers. 17.

§. XV.

EAdem ratione actus contra constitutiones Pontificias Legis Naturalis, vel Divinæ declarativas, ex cathedra promulgatas circa materiam ad morum naturalium, & Evangelicæ veritatis moralis honestatem pertinentem, saltem quoad forum internum, Ecclesiæ jurisdictioni subjiciuntur. *Quinam præterea actus jurisdictioni Ecclesiastica sub-* *stant.* *Quod addo: Quia* quandoque ob speciales circumstantias Potestas Civilis in foro externo ejusmodi actus posthac potest & præcipere & permittere. Verumtamen postquam aliquid esse de fide, sive per Sedem Apostolicam, sive per Concilia Generalia, fuit definitum, & hanc sic declaratam hæresin quispiam complexus esse convincitur: quod tamen in Germania super receptis ac toleratis Religionibus sentire non evenit: contra hunc quoad punitionem, etiam jurisdictionem Potestatis Civilis esse fundatam non est dubium. Ita Zoësius, (a) & Schambogen (b) notanter punitionem, non verò definitionem hære-

Quinam præterea actus jurisdictioni Ecclesiastica sub-
stant.

Punitio Criminis hæreseos est mixta fore.

Alii tenent
contrari-
um.

hæreseos ad crimina mixti fori referentes, tum quòd aliàs per eam Reipublicæ tranquillitas, & totus rerum omnium ordo convellatur, tum etiam quòd Imperatorum, ac aliorum Principum tanquam Ecclesiæ Protectorum incumbat officio contra contemptores Legum, & Definitionum Ecclesiasticarum insurgere, ut ea, quæ ab Ecclesia definita sunt, validioris sint observantiæ. Hæ saltem Leges Catholicorum sunt, interim hic locus non vacat, aliorum mentes, aut usus latius attingere. Contrariam quidem sententiam tueretur Farinac. (c) Benedictus Capræ, (d) Carpzov. (e) Barbosa, aliique cum glossa in cap. *Ut inquisitionis* 18. *vers. quoque.* add. Jodoc. Damhauder, (f)

(a) Ad Decretales Gregorii IX. tit. 1. num. 4.

(b) Ad Jus Canon. tit. 2. De Constit. num. 34.

(c) De hæres. quæst. 186. num. 252. & de Inquisit. Lib. 1. num. 127.

(d) Repetit. Jur. Tom. 6. in Clementin. Dispendiosam. de Judic. n. 32.

(e) Pract. Crimin. p. 3. q. 110. num. 88.

(f) In praxi rer. Crimin. num. 54.

§. XVI.

QUOD attinet mentem Aug. Conf. Addictorum, aut sic dictorum Reformatorum, posteaquam Protestantes in rebus ad Ecclesiam fidemque spectantibus Apostolicæ Sedis, & potestatem & congruum examen recusârunt, œcumenicæque Synodis judicio cessere, quod in limine tantâ contentione

omni

omni ex parte desideratum erat, atque in ea cum
 Episcopis voces decisivas contra totam priorum Con-
 ciliarum formam obtinere contenderunt, ipsis autem
 non Papam, non Episcopum, non Traditiones, sed
 solam Scripturam dirimitricem Controversiarum Re-
 ligionis & reaccessum ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem
 nonnisi Dei, qui pacis est author, speciali aspirante
 gratiâ, prout hanc ipsam proloquium Instrumenti Pa-
 cis Westphalicæ supponit, sperare videtur; nam ipse
 Solus Sanctus, Solus altissimus, solus in manu habet
 corda, ut sicuti quam mundus dare non potest, sed
 suam insufflat & impertitur Pacem, ita & solus infe-
 lici germaniæ, quæ triplici Religionis spiritu regitur,
 unum & antiquum spiritum nunc misericorditer red-
 dere possit, quo tandem restituatur *unum corpus in*
vinculo Pacis, occurrens in edificationem Corporis
Christi in unitate fidei, & agnitionis Fidei Dei. (a)

An Chri-
 stiana
 compositio
 Dissidii
 Religionis
 sit speran-
 das.

Præsensere idipsum, qui Paci Westphalicæ con-
 ficiendæ fuere præpositi, eâque de causa *Instrumen-*
to dictæ Pacis (b) tam sanctè, tam solertur, ac toties
 inseruere, ut quicumque, seu Catholici, seu Augustanæ
 Confessionis Status die prima Januarii Anni mille-
 simi, sexcentissimi vigesimi quarti, bona Ecclesiasti-
 ca immediata possederint, *ea omnia, & singula usque*
dum de Religionis dissidiis per DEI gratiam conven-
tum fuerit, tranquillè & imperturbatè possideant;....

Si verò, quod DEUS prohibeat, de Religionis diffidiis amicabiliter conveniri non possit, nihilominus hac conventio perpetua sit, & Pax semper duratura.

(a) Ad Ephes. 4. vers. 4.

(b) Art. V. §. 4.

§. XVII.

*An bona
Ecclesiarum
per
Pacem Re-
lig. &
Westpha-
licam tuto
seculari-
zari po-
tuerint?*

A Cum hic egerim jam post vulneratam causam movendo quæstionem: An isthæc bona ea tempestate per Pacem Religiosam, ac subsecutam Westphalicam tuto pro dimissis agnoscere ac concedere, live, ut terminò receptò utar, sæcularizari potuerint? siquidem ut supra statim (in Princip. cap. 2. §. 1.) utramque Pacem per illas temporum ac rerum circumstantias rationabiliter initam, & licitam fuisse asserui, prolixius deductum est, hoc loco meminisse contentus, *Sæcularizationis* vocabulum latinæ puritati incognitum, usu invaluisse tempore Pacis Westphalicæ ob sermonis compendium; eoque designatur actus, quo res Sacræ, vel Ecclesiastico nexu in cultum & servitium omnipotentis Dei directè vel indirectè obstrictæ revocantur in conditionem sæcularem, sive ab eo nexu prorsus liberantur.

Principibus non licet bona Ecclesiarum secularizare, ut alii opinantur.

Ejusmodi porrò *Sæcularizationem* quidam licere volunt Principibus ex capite Domini eminentis, quasi res Dei, ac Sancta ejus Ecclesia sint instar privatorum, qui vitam, & quem ipsi trahunt spiritum, communem salutem

Tum ex
Sacris li-
ceris;

vare Imperator, ut putes in eis, quæ Divina sunt, Imperiale aliquod jus habere. Hinc patheticè DEUS ipse (b) conqueritur iratus: *An spoliet homo DEUM, quemadmodum vos spoliastis me? & dicitis, qua in re spoliamus Te? decimis & oblatione, puta: bonis oblatione fidelium DEO dicatis.*

Tum deni-
que ex 1°
re Canon-
ico.

Non igitur tanti est dominium eminens, ut manus extendat in bona DEO sacrata, prout agnovit quoque, etsi gentilis Jurisconsultus Paulus (c) pronuntians: *Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.* Nec perinde jurisdictioni Principum Ecclesiasticæ Personæ, ac Laici subsunt, utpote quæ non solum humano, sed etiam Divino jure à Sæcularium personarum exactionibus perhibentur immunes, (d) nec ad collationem subsidiorum regulariter obligantur, (e) nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem conspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes necessitates, vel utilitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, id viderint necessarium; atque spontaneè potius ad conservandam illam protectionem publicam concurrant, quâ & ipsi feliciter fruuntur & gaudent. Proinde non eâdem decempedâ dominiî eminentis in bonis Ecclesiarum, quâ in bonis subditorum Principibus esse utendum, in aperto est.

(a) ut habet Epist. 33. ad Marcellin.

(b) Malach. 3. vers. 8.

(c) in

(c) in L. 182. ff. de Reg. jur.

(d) in Cap. Quanquam. 4. de Cenſib. in 6.

(e) Juxta Cap. Non minùs 4. §. de immunit. Eccleſ.

§. XVIII.

PRæſtat igitur, ſi de Sæcularizatione bonorum Ec-
cleſiæ quæritur, ad neceſſitatem graviffimam, ex-
tra quam Principi hoc remedium adhibere fas non eſt,
recurrere; ſiquidem jus illud, quod ea, quæ DEI
ſunt, DEO: & quæ Cæſaris, Cæſari reddi præcipit,
ac quæ DEO ſemel dicata ſunt, ad humanos uſus ain-
plius transferri prohibet, non eſt ex numero illarum
Legum immutabilium, ut bonorum ejusmodi ad pri-
ſtinam conditionem ſæcularem translatio non poſſit ne-
ceſſitatis circumſtantiâ ſaltem ad tempus, cohoneſtari;
ſicut cohoneſtatus fuit actus, quo David in neceſſitate
panes propoſitionis comedit, *quos non licebat ei come-
dere, neque his, qui cum eo erant, ſed ſolis Sacerdoti-
bus.* Ad quod exemplum Chriſtus ipſe (a) provocat.

Quemadmodum quoque urgente duriffimo ne-
ceſſitatis telo Religioſiſſimi Hebræorum Reges hoc
Sæcularizationis remedio uſi leguntur, ita quidem,
ut eos Prophetarum nemo hoc nomine coarguerit. Sic
Haſaëli portarum Hieroſolymæ clauſtris incubanti ma-
gnam vim auri ex templi Gazophylacio ſublatis miſiſſe
legitur Joas. (b) Ezechias Aſſyriorum Regi Sennache-
rib propitiando confringens ipſas templi valvas, nec

*Cauſa uni-
ca & ve-
ra, ob
quam bo-
na Eccle-
ſiaſtica
poſſint ſæ-
culariza-
ri, eſt ſum-
ma neces-
ſitas.
Aſſertio
firmatur
ratione.*

*Probatum
quoque
variis
exemplis
ex S. Scrip-
tura.*

tem-

temperans sibi à laminis prioræ devotionis ardore suffixis, & omne argentum, quod repertum erat in domo Domini, ut conflaret summam trecentorum argenti, & tringinta talentorum auri, cum propriis thesauris obtulit. (c)

Non potuit
aliter re-
stitui quies
& tran-
quillitas
in Germa-
nia, quam
per Sæcu-
larizatio-
nem bono-
rum Eccle-
siarum.

Si lubeat fateri, quod res est, in fatali tamque diuturno, quo premebatur Germania bello, ejus in occasum inclinante fortuna, non aliud conciliandæ Pacis necessariæ magis, quam decoræ remedium supererat, nisi Ecclesiasticorum (quorum restituendorum causa tantos motus accenderat) bonorum sæcularizatio; aliàs vastatis omnibus Imperii Provinciis, tot urbibus dirutis, & quasi suis sedibus evulsis, maxima incolatum parte, aut hostili ferro, aut inediâ consumpta, neque sufficientibus post tot expensas auri myriades in ulteriores expeditiones ærarii viribus, Germaniam in ipsa Germania vix reperturi fuisset.

Domini-
um bono-
rum Ec-
clesiarum
per Sæcu-
larizatio-
nem nen-
tquam
transla-
tum est in
Protestan-
tes.

Qua tamen Sæcularizatione non hoc actum dici potest, quasi Imperator ac Catholici in Protestantes Status dominium eorum territoriorum à tot sæculis ad Ecclesias, earumque Ministros spectantium transtulissent; non enim eorum dominium Cæsar, aut Principes Catholici sibi vendicârunt, nec Ecclesiæ non consentienti adimere potuerunt; at solummodò cum ipse ea recuperandi, aut defendendi non super-esset, in sæculi nomina abire permiserunt, eorum defensione sese abstenturos polliciti. Quam tituli ju-
stitiam

stitiam, & fidei bonitatem Pax Westphalica ipsa per conditionem & formulam hanc: *Donec controversia Religionis amicabili partium conventionem universali definita fuerint*, non obscurè innuere videtur, fors tunc jam memor: *Alia esse judicia DEI, & alia hominum.*

Sæcularizatio itaque bonorum Ecclesiasticorum exigente summa necessitate, maximè ubi ad superiorem Ecclesiasticum aditus aut haberi nequit, vel est perdifficilis, aut periculosus, aut planè frustraneus, ex parte Principis, utpotè permissivè se gerentis, & defensionem subtrahentis extra noxam esse, suadente rerum impossibilitate, confitendum videtur. Extra hunc casum Princeps in Ecclesiæ bona se ingerens non rectè suo fungeretur officio juxta illud: (d) *& erunt Reges Nutritii tui.* Illa verò sæcularizatio, quæ Ecclesiastici superioris consensu & autoritate perficitur, ex causa quoque majoris utilitatis fieri posse, non ambigitur. (e)

Concluditur
sæcularizatio
bonorum Eccl.
in casu
gravissima
necessitatis
extra noxam esse.

(a) Matth. 12. vers. 4.

(b) 2. Reg. cap. 12. vers. 17. & 18.

(c) 4. Reg. cap. 18. vers. 14. & seq.

(d) Isaia cap. 49. vers. 23.

(e) Juxta Cap. 1. & 7. de reb. Eccles. non alienand.

§. XIX.

Pari ratione ex Cap. 2. §. XIII. circ. princip. abundè liquet, Principem Catholicum dispensâ per Pacem Religiosam, & Westphalicam

An Princeps Catholicus post Pacem Re-

legionis
subditis
suis Aug.
Conf. ad-
dictis or-
dinationes
Ecclesiasti-
cas præ-
scribere
possit.

jurisdictione Ecclesiasticâ Consistoria pro suis subditis Augustanæ Conf. addictis constituendo, ordinationes Ecclesiasticas receptæ Religionis conformes inducendo, licitè ac de jure aggere. Sicut enim ad occurrendum querelis subditorum contra stabilitat suæ Religionis Principia, & dictamina conscientias suas gravari obtinentium, prudenter observandum est, quod pacto conventum fuit; ita vice versa ejusmodi ordinationes juxta traditas eorum Religionis regulas rectè præscribuntur, eo duntaxat fine & principio, ut stabilitâ communiter jurisdictione Ecclesiasticâ, vi potestatis naturalis & Civilis Dominus Territorialis tanquam positum circa ejusmodi sacra Reipublicæ Caput inter subditos tranquillitatem obtineat, quæ nunquam stabit immunis à turbis, si absque Ministris & regulâ populus fluctuans omni vento doctrinæ circum ageretur, cum tres tantum in Germaniâ receptæ sint Religiones. Undè sequitur

§. XX.

An Domi-
nus stante
Pace Relig.
& Westph.
novum
dogma nec
tolerare
sed prohibe-
rentem
docentem
punire

ATque, cum jam suprâ (§. XV. h. cap. 2.) in genere definiverimus, in quantum Dominus Catholicus contra hæreses intra Territorium suum grassantes ex vi potestatis executivæ procedere possit, in casu, quo jurisdictio Ecclesiastica suum vigorem retinet; ex illis facile concluditur, privative eundem suspensâ (veluti per Pacem publicam contigit) jurisdictione Ecclesiasti-

ſiaſticâ in Docentes falſam, & non toleratam Religio-
nem, & ſeditioſis concionum fabellis populum com-
moventes tanquam Pacis publicæ turbatores, prout de-
licti gravitas & Reipublicæ ſtatus exigit, animad-
vertere poſſe & debere. In fomite quippe præfocan-
dum eſt malum, quando adhucdum crimen in paucis
eſt, ut ad omnes terror & agnitio perveniat, poſt-
quam enim contagium majorem populi partem infe-
cit, animique pietatis aut hypocrifeos aperte non recep-
tæ glaucomate fascinati ſunt, ſeverioribus remediis rem
irritari potius, quam ſanari trifti experientia, omni
ævo compertum eſt.

Quamobrem errantium multitudo, modò à ſedi-
tionibus turbulentis abſtineat, benignius habenda, sæpe
enim diætâ curat, quos phlebotomia perdidiffet. Bel-
gium teſtis eſt, in quo, poſtquam Philippus II. Rex
Hiſpaniarum liberis Provinciis Hiſpaniæ Inquiſitionis
inſuetum, ut illi interpretabantur, jugum imponere
ſtatuit, infinitis cladibus Theatrum apertum potius,
quam proviſum & cautum fuit, nimio Zelo ac fervo-
re Religionem Antiquam à Provinciis, maximam par-
tem Religionis ab obſequio Regis avellente.

Nec felicior fuit in opprimendis per duras
Quæſtiones in Gallia Hugonotis Franciſcus I.
ejuſque Succeſſor Henricus II. nam ſic nex ex-
tincta ſcintilla, nec incendiiorum flammæ ſup-
preſſæ fuerunt, quin potius contra Reges ſuos

poſſit, &
quomodo?Docet id
ipſum hi-
ſtoriam &
Eventus
tum in
Belgio.Tum in
Gallia.

numerosis exercitibus stipati Caput extulere Viris armisque potentes, ut Historiæ satis notant.

Non armis,
sed viris
doctis &
probis præ-
stet erran-
tium mul-
titudinem
ad veram
& sanam
doctrinam
Lege Eu-
angelii as-
serta con-
ciliorum
veritate
& fide
historia
Ecclesiæ
cum lumi-
ne ac dono
fidei redi-
cere.

Præstat igitur Viros pietate morum, scientiâ & doctrinâ Evangelii, Historicæ Ecclesiasticæ, ac Conciliorum fide præstantes seligere, qui errantes suaviter reducant telis doctrinæ, pietatis & sapientiæ, cum pertinacibus intrepidè, cum falso Zelo illusis piè ac benigne, cum frigidis seriò, cum dubiis clare ac confidenter, cum omnibus prudenter tractare sciant, studeant ac norint, & quibus vera sapius Religio calumniose depingitur, falso præconceptas opiniones adimere, al-
laborent.

§. XXI.

Quoniam verò, ut recte docet Concilium Tridentinum, (a) nihil est, quod magis ad pietatem, & DEI cultum assidue instruat, quam eorum vita & exemplum, qui in sortem Domini vocati se Divino ministerio dedicârunt, danda est opera, ut Episcoporum, Prælatorum & Clericorum vita & mores populo nunquam scandalo, semper sint exemplo.

Per quas
Grex Ca-
tholicus
regi por-
tat.

Præcipue verò tales Catholico gregi præficiendi sunt Episcopi, qui per meritorum suffragia ad Pedum, & Infulam pervenere, ac qui, quæ suæ sint partes agnoscant, seque ad labores, & sollicitudines pro DEI gloria vocatos esse intelligant. O quantum valet unius Episcopi vigil oculus, ut ab ovili Christi lupos arceat! quam

quàm alte in animos fidelium veri Pastoris illabitur charitas, qui aberrantes requirit oves, ut ad Ecclesiæ ovile exemplo magistri Christi, præcundo foeliciter ac suaviter reducat! cum jugum ejus suave sit & onus ejus leve, nempe volentibus, ac mandatis ejus obedientibus, & cooperantibus.

Si præterita repetamus, quid tot diversarum opinionum viam patefecit? nisi quòd, ut Epistola D. Pauli (b) prognosticat, tunc vaticinii, nunc veritatis ratio evenerit, atque ut egregie inquit Florimundus Raymundus, (c) cum nonnulli Pastorum genio indulgerent, & divitiarum deliciis immergi in utramque aurem dormirent, tum vetus ille Ecclesiæ militantis hostis Diabolus muros Ecclesiæ pluribus in locis male custoditos adoriri opportunum duxerit. Inde ruina populi, inde tot animarum defectio; & quid miri est? *Totius Familiae Domini* (verba sunt Sacratissimi Concilii Tridentini) (d) *Status & Ordo nutare incipit, si quod requiritur in Corpore, non inveniat in capite.*

Unde tot
diversa
Religiones.

(a) Sess. 22. cap. 1. de Reformat.

(b) 2. Timoth. 4. vers. 3. & 4.

(c) In Histor. de ort. & progress. hæres. Lib. 1. cap. 1. num. 2.

(d) Sess. 24. de Reformat. cap. 1.

§. XXII.

Dixi (§. XX. in princ.) eos, qui ab Avita ac recepta fide discedentes præter Religiones Tolera-

Quare qui
præter To-
leratas Re-
lig. nova

*dogmata
cudunt, &
turbas mi-
scent, se-
verids
coërcendi?* leratas in Imperio novas de fide opiniones cudunt, mi-
sent turbas, nec moniti desistunt, meritò severius coër-
cendos esse, sunt enim de facto turbatores Statûs Pu-
blici, adeoque geminato sese flagitio contaminant, &
sunt contaminatores Legum patriarum.

*Non est pe-
nes status
alias sectas
tolerare;
licet vel-
lent paci-
ficè & pri-
vatim vi-
vere?*

At nec eos immunes à poena relinquendos cen-
seo, qui Christianam quidem, attamen falsam & ul-
tra Religionem Toleratam quamvis privatim, ac sine
scandalo amplectuntur. Quod enim per Tractatus Pa-
cis Religiosæ, ac subsequenti Westphalicæ (a) in Imperio
Romano Germanico tribus his Religionibus datum est,
in consequentiam non temere producendum est, nec
vaga opinionibus omnibus indulgenda libertas; itaque
neque tales tanquam infantes relinquendi, nam licet in
publicam tranquillitatem non perinde peccent, veren-
dum tamen est, ne tacitum virus dissimulanter in alios
diffundant, ideoque à talibus cavendum, monet Apo-
stolus ad Titum: (b) *Hæreticum hominem post unam
& secundam correptionem de vita, sciens: qui subver-
sus est, & deliquit, cum sit proprio iudicio condemna-
tus.* Præterquam quod & ipsa Pax Westphalica desu-
per aperte loquitur.

*Quomodo
Hæretici
sint puni-
endi?*

Et quia pro mensura delicti debet esse correptio-
nis & poenæ modus, in id genus homines mitioribus
plerumque viis, quales sunt confiscatio, relegatio, aut
graviorum quandoque onerum impositio, principem
uti, non erit inconveniens, ut vel in ipso poenarum
mode-

moderamine dementiam agnoscant, & temporalium rerum jacturâ perterriti, vel relinquant impediētem animositatem, vel illam compellantur amplecti veritatem, pro quâ obdurata aures sufficere stulte asserunt. Atque idem suggerit Gregorius ille Magnus: (c) *Si Rusticus, inquiens, tanta perfidia & obstinationis fuerit inventus, ut ad DEUM minimè venire consentiat, tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsâ exactionis pœnâ compellatur ad rectitudinem festinare.*

Itaque qui à recepta Religione descivit, cogetur indirecte per extrinsecas afflictiones calamitate suâ doctus respiscere. Et cur per brachium Potestatis Sæcularis non cogeret Ecclesia perditos filios, *ut redirent, si perditii filii coegerunt alios, ut perirent?* (d)

(a) Instrum. Pac. Osnabr. Art. VII. in fin.

(b) cap. 3. vers. 10. & 11.

(c) Can. Jam verò. Caus. XXIII. Quæst. 6.

(d) Can. Schismatici Caus. XXIII. Quæst. 6.

§. XXIII.

PRædictis non obstat, si quis objecerit fidem esse donum DEI, & quia donum non datur nisi volenti, eam debere esse liberam juxta effatum S. Augustini:

(a) *cætera potest homo nolens, credere verò non nisi volens.* Unde optime scribit Lactantius: (b) *Quis impoſet mihi neceſſitatem vel credendi, quod nolim, vel quod velim, non credendi.* Nam R. Imò: Omnis vir-

Ad object.
neminem
cogi poſſe
ad fidem,

Rasp. imò
explicando

tus

tus est donum DEI, utpote qui est fons, & Author omnis boni, & tamen ob omisum actum virtutis præceptum justè punimur, adeoque qui non allicitur ad illum virtutis amore, poenarum tamen metu rectè compellitur, porrò fides est & lumen, quod Misericordia DEI nunquam negat, si qui dubius est, sincerè petat, prout in conscientia tenetur.

*Resp. 2dò
sub distin-
ctione.*

Resp. 2dò Fides utique libera esse debet quoad internum assensum, id est: quoad actum credendi, quia potestas humana non potest subditos cogere ad actum internum credendi, potest tamen id quoad actum externum, quia Princeps ad conservandam Pacem in Republica potest prohibere exercitium non toleratæ Religionis, utpotè quod nec tolerare, imò potius eliminare speciali conventionem adstrictus est.

*In primi-
tiva Ec-
clesia Hæ-
retici non
fuerunt
puniti &
quare?*

Equidem in Ecclesia primitiva hæreticos poena corporali punitos fuisse non legimus; neque ea facultas erat ob infidelium potentiam, & fidelium paucitatem, nec eò descendere fuisset expediens propter scandala, quæ tunc facile potuissent oriri. Postea paulatim puniti sunt, nunc exilio, (c) nunc mulctâ pecuniariâ, (d) nunc amissione omnium bonorum, (e) Denique eis, qui hæresin Eutychianam & reliquas pertinaciter docere dein tentaverint, ultimum supplicium statuerunt Impp. (f) ex quo proinde Conclusio suprâ (§. XXII.) posita magis confirmatur.

Illiciter

Si regeras : textus desumptus ex Apostolo
ad

ad Titum (g) inquit : *Hominem hæreticum devita*, etiam ob. 1
sciens, quia superbus est; non autem habet : *occide*. ie. 2. d. 1.
 Ergo nihil videtur probare. R. Ex Becano, Aposto-
 lum non scripsisse Principi Politico, qui gladio corpo-
 rali, sed Episcopo, qui gladio spirituali, ist est : in-
 crepatione & excommunicatione debeat uti, hinc in
 textu græco legitur παραί τε, id est : *rejice*.

Quod si eo tempore fuissent Principes Christiani, ostenditur
 quorum Curiaæ tradi potuissent ab Episcopo hæreticus hæreticos
 pertinax, & falsa dogmata divulgans, potuisset utique ab Episcopis tradi
 Titus Episcopus ejusmodi seductorem, & à se excom- posse Brachio sac-
 municatum, sed incorrigibilem gravioribus poenis sub- lari puni-
 jugandum extradere; hæretici enim, cùm per baptis- andos.
 mum sint ingressi Ecclesiam, tenentur Ecclesiæ tan-
 quam subditi parere, adeoque Hæc jus quæsitum ha-
 bet, quando à fide in baptismo datâ recedunt, eos
 tanquam rebelles coërcendi, siquidem malitia hæretici
 Ecclesiam jurisdictione sua privare non debet, proinde
 casu quo videt censuris & poenis, quas ipsa infligere
 potest, nihil profici, justè implorato Brachio sæculari
 utitur ad tollendum scandalum de medio populi. Ve-
 rùm id ea ætate, cùm Imperator, ac Magistratus gentiles
 essent, ratio temporum æquè non patiebatur, neque tunc
 ea introducere traditione Patrum, & Consensu Ecclesiæ
 liberum erat, quæ deinde salvâ fidei substantiâ, aut in me-
 liorem ordinem & frugem redacta, aut aperto usu, &
 ausu introducta ac tradita fuêre.

(a) Tract. 25. in Joan.

(b) in Lib. V. Inst. cap. 19. Conf. & Ziegler de jur. Maj. Lib. 1. c. 16. §. 3.

(c) L. Arriani 5. Cod. de Hæreticis.

(d) L. Cuncti Hæretici. 3. Cod. eod.

(e) L. Manichæi 15. in fin. cod.

(f) L. Manichæo 11. eod. quæ est epitome ex Eclog. Περὶ Βασίλ. Μα-
νιχαίου c. 25.

(g) Cap. 3. vers. 10.

§. XXIV.

*Prædicta
pœna ad-
versus se-
ctarios non
tantum
lata, sed
& proba-
bilis
exercita
fuerunt.*

Quidam existimant, prædictas pœnas (§. XXIII. circa med.) potius ad terrorem latas, quàm exercitas fuisse; veriùs tamen est, etiam meritò il-
las hæreticis fuisse inflictas, quippe qui teste Baro-
nio (a) maxima ex parte Magi, & ut S. Leo (b)
scriptum reliquit, fuerunt perversissimum hominum
genus, in quod quasi in quandam sentinam cum
turpissimarum sordium concretionem scelus omne
confluxerat.

Eadem causa impulit S. Augustinum, ut, (quam-
vis scripsisset, (c) nondum scilicet expertus, quan-
tum mali hæreticorum auderet impunitas: *Nemini
bono in Ecclesia Catholica placuisse, si usque ad mor-
tem in quenquam licet hæreticum sæviatur*) Boni-
facio Africae Proconsuli suaserit, pœnis adhibitis Do-
natistas & Circumcelliones in viam veritatis reducere,
siquidem vias insidebant; multosque, ut infectores sui
essent,

essent, seducebant. Anabaptistas tanquam fractæ Pacis reos, & seditionum incendiores igne ac ferro delendos Comitiali Cæsaris, ac Statuum Imperii consensu conclusum ostendit Recessus Imperii Spirensis, sive constitutio de Anabaptistis Anno 1529. primitus facta, atque postea Anno 1544. & 1551. renovata.

Recessus Imperii An. 1529. de delendis Anabaptistis.

Nec minus in tabulis Pacis Westphalicæ (d) subditi Catholicorum Augustanæ Confessioni addicti, & vice versa diversam à Territorii Domino, toleratam tamen, Religionem professi, quando *nec sponte migrare volunt, nec à Domino jussi sunt*, (e) ea conditione parienter tolerantur, & conscientiam liberam devotioni suæ vacare, vel in vicinia, ubi & quoties voluerint, publico Religionis exercitio interesse non prohibentur: *Si officium suum cum debito obsequio, & subjectione adimpleant, nullisque turbationibus ansam præbeant.*

Qua conditione in Imperio subditi diversa à Domino Territorii, tolerata tamen Religioni addicti tolerantur.

Quam ob rem si bonis retentis emigrare possint, ac debeant ii, qui diversam, attamen Legibus Imperii non damnatam Religionem colunt; quis iniquè agi dixerit, si subditi specie Religionis turbida, & factiosa molientes gravioribus poenis, Lege verò publica vetitam licet privatim, ac sine scandalo sectantes, exilio, vel si plures in ejusdem farinae hæresin lapsi copiosius emigrando Rempublicam pecuniis spoliarent, publicatione bonorum mulcentur?

Concluditur Hæreticos seditionis jussu puniri.

(a) Ad Annum Christi CCLXXVII.

(b) Sermon. 5. de jejun.

(c) Lib. III. adversus Cresconium.

(d) Art. V. §. placuit porrò 34. per tot.

(e) Sic enim debet intelligi cit. §. 34. ne contradicat §. Quod si verò subditus. 36. d. Art. V.

§. XXV.

Principi
duo sunt
cavendi
scopuli,
subditis in
alienas à
sua Reli-
gione di-
stractis.
Primus
scopulus:
Politica
timiditas.

Delicata profectò & perplexa res est, Principem agere, populis in alienas à sua Religiones distra-ctis, duòsque cavendos habet scopulos, hinc *Politi- cam timiditatem*, inde *presumptuosam precipitantiam*.

Quandoque Principes hæreses in suis ditionibus fer- pientes sub prætextu, seditiones, aliave Reipublicæ ma- la evitandi, passi fuerunt adolescere, timentes ubi non erat timor, dehinc justo DEI judicio, cujus causam segniùs egerunt, aut planè neglexerunt, deferti, evi- tare cupientes charybdiin, impegerunt in scyllam, eá- que, quæ tam cautè sibi videbantur effugere, sensère graviora discrimina.

Quomodo
securè sub-
diti ad ve-
ram Reli-
gionem re-
ducendi;
Probatum
ex Histo-
riâ Sacrà.

Obviandum est Principiis, & nec ignavo timore ad infanientis plebeculæ minas statim dimittendus est animus. Integerrimus Regum judæorum *Josaphat* populum nactus idololatriæ mordicus inhærentem ex- emplo sit, quantum firma in Deum fiducia, & Ze- lus solerti prudentiâ temperatus ad subditos ad veræ Religionis studium reducendos valeat; quando facer- textus, (a) hoc inter ejus encomia collocat: *Cumque sumpsisset*

sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini etiam excelsa, & lucos de Juda abstulit.

Quod alterum attinet scopulum, is est cæca, & incauta præcipitantia, quæ quidem Principes ostendit ferri Zelo Religionis, sed non eo, qui sit secundum Legem & scientiam, prout Magnus ille David (b) *se comedi Zelo Domini, non devorari contavit.* Videre fuit Principes indiscreto id genus impetu populi sui reformationem urgentes, dum subditorum quietem turbârunt, folio deturbatos, nec Religionem tamen introductam, quod satis supérque edocent historiæ.

Est igitur habenda ratio virium temporumque, ac circumspèctè considerandum, quo in statu sint ejus ditiones, & an paucos, an verò multos habeat subditos alienæ à sua, & non toleratæ Religioni addictos? Si enim totum ejus populum, vel maximam ejus partem viderit ultra Leges Pacis Westph. heterodoxam, non poterunt Zizania sine tritici simul destruendi periculo extirpari, ideoque ingentes rerum conversiones declinaturus dissimulatione & sibi, & subditis proficuâ utatur, leniter ac sensim procuret, ut ignorantibus lux veræ doctrinæ oboriatur, & errantium in rectam viam reducantur animi.

(a) Lib. 2. Paralip. cap. 17. vers. 6.

(b) Psal. 68. vers. 10.

§. XXVI.

Quaratio-
ne subditi
ad Princi-
pis sui Re-
ligionem
reducendi.

Quia imò id cuilibet observandum Principi volenti subditos ad fidem, quæ recepta est flectere, ut eos de veritate illius sufficienter faciat erudiri; quomodo enim credent si non audiant, à quo intelligunt, quid eis sit credendum; quod nisi fiat, eveniet, ut subditi, dum malè credere prohibentur, bene autem credere non docentur, nihil credant, vel credere sci-ant, devolvanturque in abyssum aut Atheismi, aut Libertinismi, aut Religionis delirii ac subsannationis.

Subditis
providen-
dum de
Sacerd.
probis &
doctis cir-
ca negot.
Religionis.

Providendum igitur de Sacerdotibus probis ac eruditis, qui scientiâ præstent, verbo moveant, exemplo trahant ad agnitionem veritatis. Ideam hujus rei in prælaudato *Josaphato* exhibet sacer Codex; (a) Is enim, cum hanc ob causam, everfis licet à patre Idolorum fanis ac statuis, & idololatriæ exercitio totâ Judæâ proscripto, populum tamen ad veteres cultus redire videret, quòd vanitatem Idolorum non satis esset dedoctus, adnitente Sacrorum Pontifice novem Levitas assumpsit, duòsque Sacerdotes ordinavit tanquam Missionis munus obituros, qui errorem idololatriæ è mentibus populi evellerent, & Legis Divinæ observantiam inculcarent; utque majus daret prædicationi pondus, quinque viros Principes Sacræ Legis Doctoribus superaddidit, qui Levitarum conatus sua autoritate promoverent.

Postquam ita Religionis veritas populo sufficien-
ter est proposita, non habet, quòd Religionem sibi
conqueratur obtrudi, sed similis est iis, qui à veri-
tate auditum avertunt, & ad fabulas convertuntur, Qua ra-
tione popu-
lus de ad-
empta li-
bertate
Religionis
conqueri
non potest.
(b) siquidem vel laborat ignorantia affectatâ, vel sal-
tem vincibili, eoquòd nolit Verbi Divini prædicationi
aures mentemque applicare, vel si veritatem agnoscat,
in retribuenda perfidia est pertinax, ideoque nisi pa-
ctis publicis aliter, uti in Germania nostra, Pace Re-
ligiosa, ac Westphalicâ cautum sit, intrare in Eccle-
siam, est compellendus, idque etiam quoad eos, qui
in Imperio Romano Germanico Anno 1624. exerci-
tium unius ex tribus Religionibus publicum vel pri-
vatum non habuerunt, ita tamen, ut non nisi migra-
tio eis injungi possit, (c) est intelligendum.

(a) Paralip. Lib. 2. cap. 17. vers. 7.

(b) Rom. 10. vers. 14.

(c) Juxta Art. V. §. 36. Instrum. Pacis Osnabrug. verbis : Quod si
verò subditus, qui nec publicum, nec privatum suæ Religio-
nis exercitium Anno millesimo sexcentesimo vigesimo quar-
to habuit, vel etiam, qui post publicatam Pacem, Religio-
nem mutabit, sua sponte emigrare voluerit, aut à Territo-
rii Domino jussus fuerit, liberum ei sit, aut retentis bonis,
aut alienatis discedere, retenta per ministros administrare,
& quoties ratio id postulat, ad res suas inspiciendas, vel per-
sequendas lites, aut debita exigenda, liberè & sine literis
commcatûs adire.

§. XXVII.

An Augu-
stiss. Imp.
in terris
Protestan-
tium jure
Primaria-
rum Pre-
cium gau-
deat? &
quo jure?

Quandoquidem de rigore sive severius, sive mode-
ratus pro varietate circumstantiarum in Hete-
rodoxos non toleratos à Principe Catholico exercen-
do, de iis verò, qui Religionem Lege publica admis-
sam profitentur, tolerandis, hætenus verba fecimus,
incidit dubium: An Augustissimus Imperator in terris
Protestantium jus Primariarum precum exercere possit?

Quæst. hac
ante P. W.
valde fuit
agitata.

Ratio du-
bitandi
æma.

Equidem ante Pacem Westphalicam id reperio val-
de fuisse controversum. Imò: Quòd plures conten-
derent hoc jus Imperatoris Augustissimi dependere ab
indulto Apostolico, consequenter cùm in Protestan-
tium terris Papæ jurisdicção sit suspensa juxta tabulas
Pacis Religiosæ, (a) ubi conventum dicitur, *ut Eccle-
siastica jurisdicção adversus Augustanam Con-
fessionem, Religionem, Fidem, Ministrorum constitu-
tionem, Ecclesiasticos ritus, ordinationes, Ceremoni-
as, quas instituerunt, aut instituri sint, usque ad fi-
nalem Religionis compositionem non exerceatur*; id-
circo ipsum quoque jus Primariarum precum suspen-
sum videri; Papa enim non plus juris in Imperato-
rem transferre potest, quàm ipse habeat, & quod ef-
fectus reguletur ex sua causa, nec possit causa secunda
ultra illud, quod infunditur à causa prima. (b)

Ad ratio-
nem dubitandi.

Deinde: pro negativa facere existimabant,
eandem Pacem Religiosam, (c) cum ibi quo-
que

que sancitur, Status Imperii foundationes, Monasteria, & alia bona Ecclesiastica ante Tractatum Paltaviensem occupata retinere debere pacificè.

At verò superveniens Pax Westphalica Osnabrugensis huic controversiæ colophonem imposuit, (d) ^{Predicta Quæst. de- cisa in P. W.} quando conventum: *ut ubi Sacra Cæsarea Majestas jus Primariarum Precum exercuit, id etiam impo-
rum exercere valeat; dummodò decedente Augustana
Confessione addicto in ejus Religionis Episcopatibus
eidem Confessione addictus ad normam Statutorum, ^{eum quoad loca im- mediata,}
& observantiæ idoneus precibus fruatur.* Et hoc in loco Instrumentum Pacis Westphaliæ loquitur de Epi-
scopatibus, & locis immediatis. De mediatis tamen pariter in eo (e) conventum: *Ut in quibuscunque ^{tum etiam mediata.}
etiam foundationibus mediatis Anno millesimo sexcen-
tesimo vigesimo quarto die primâ Januarii Sacra Cæ-
sarea Majestas primarias preces exercuit, exercent
eas impofterum ad modum circa bona immediata an-
tea explicatum; cum hac tamen differentia, ut obser-
vat Henninges in meditat. ad Instrum. Pac. Quod in ^{Notatur differentia inter utra- que loca.}
beneficiis, quæ vacant in capitulis, ac locis immédia-
tis Cæsari simpliciter & sine ulla restrictione sit facul-
tas exercendi Preces Primarias, ubi eas antea exercuerat;
in bonis econtra mediatis non aliter, quam si eas Anno
1624. primâ die Januarii exercuerit. Rationem allegat,
quòd cavere voluerint Status Protestantes, ut Impera-
tori quàm minimum in conferendis bonis Ecclesiasti-
cis mediatis sit arbitrium.*

(a) De Anno 1555. §. Damit auch. 20.

(b) Ibid. §. Diweil aber. 19.

(c) L. Pede §. prædium. ff. de Legat. 2.

(d) Art. V. §. Ubi Sacra Cæsarea Maj. 18.

(e) Sc. in §. omnia quoque Monasteria. 26. d. Art. V.

§. XXVIII.

Antiqui-
tas Juris
Primaria-
rum Pre-
cum.

CÆterum undè Jus Primarias Preces dirigendi na-
tum, & quòd antiquissimæ potius consuetudini,
ac exercitæ præscriptioni natales debeat, ex sequenti-
bus facilè dijudicandum erit.

Nam hoc palmare argumentum est, quod nul-
lus hætenus repertus sit Historicus, qui Authenticum
hujus concessionis Cæsaribus factæ instrumentum pro-
duxerit; quin imò fatentur ipsi scriptores passim ante
tempora gloriosissimi Rudolphi I. imperatoris, quem
comperimus vixisse Anno 1273. nullum reperiri diplo-
ma harum Primariarum Precum, sed in illo Rudolphi
expressam esse antiquam consuetudinem Prædecesso-
rum preces dirigendi. En formula Precum Rudolphi I.

Preces
Rudolphi
I. Impe-
ratoris.

„ (a) Rudolphus &c. Cùm ex antiqua, & approbata
„ à Divis Imperatoribus, & Regibus ad Nos producta
„ consuetudine, quælibet Ecclesia in Nostro Romano
„ Imperio constituta, ad quam Beneficiorum Ecclesia-
„ sticorum pertinet collatio super unius collatione Be-
„ neficii Precum Nostrarum primarias admittere tenea-
„ tur; Devotionem Tuam rogamus, quatenus huic
„ Clerico de Ecclesiastico Beneficio, quod ad tuam col-
„ lationem

„lationem attinet, ob reverentiam Sacri Imperii stu-
„deas liberaliter providere. Datum anno Regni nostri
„primo.

Carolus IV. Imperator inauguratus Anno 1345. ^{Preces Caroli IV. Imperatoris.}
Primarias preces quoque direxit eadem assertâ antiquâ consuetudine. Formula illarum precum (b) hæc est:
„*Cum itaque Nobis tam de jure, quam antiquâ, &*
„*approbata consuetudine hætenus observatâ compe-*
„*tat, quòd ex Coronationis nostræ solenniis in quo-*
„*libet Monasterio in Imperio constituto unam tantum*
„*personam virtute Primariarum Precum Nostrarum*
„*ad Beneficium Ecclesiasticum facere possimus pro-*
„*moveri. Hinc est, quòd pro Petro Conradi vobis*
„*Primarias dirigimus Preces Nostras, Devotionem*
„*vestram hortamur, & per Regalia sceptrâ mandan-*
„*tes, quatenus præfato Petro de Beneficio Ecclesia-*
„*stico, quod vacat ad præsens, vel quod primùm va-*
„*caverit, ad vestram collationem spectans, authorita-*
„*te Primariorum Precum Nostrarum providere debea-*
„*tis, quavis contradictione cessante, jus nostrum &*
„*dictam consuetudinem in præmissis nobis taliter ser-*
„*vaturi, prout jura, & liberalitates vobis, & dicto*
„*vestro Monasterio à Prædecessoribus Nostris datas*
„*Nos delectat non minuire, sed augere.*

(a) apud Goldastum constitut. Imperial. Tom. III. pag. 406.

(b) Quam exhibet idem Goldast. Tom. I. pag. 343.

§. XXIX.

Principi
in spiri-
tualibus
non dire-
ctiva,

Non igitur in prædictis (§§. XX. XXV.) Princeps indebitam sibi potestatem usurpat, qui ea, quæ potestatis sunt directivæ in Ecclesia, rebusque ad fidem, ac spiritualia pertinentibus jurisdictione Ecclesiastica in vigore existente non attingit; Princeps intra Ecclesiam est, non supra oves est, non Pastor, *discere debet, non docere, quod ad Religionem competit;* (a) nam *ad Sacerdotes DEUS voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad Seculi Potestates, quas si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas.* (b) Ac per consequens declarationibus Ecclesiæ in materia Articulorum fidei, ac morum nec non Constitutionibus Ecclesiasticis circa ritus, & caeremonias cultûs Divini morem gerere seque submittere tenetur, ipsique circa hæc potestas duntaxat executiva relicta est.

Sed tan-
tùm exe-
cutiva po-
testas com-
petit.

(a) Can. si Imperator. II. Dist. 96.

(b) Ibidem paulò post.

§. XXX.

Vicissim
Potestas
Ecclesi-
astica sub
specie de-
centia non
debet in-
volare in
jurisdi-
ctionem
secularem,

Non tamen usque eò hæc extendi velim, quasi & eo casu, quo sub specie decentiæ, & cujusdam convenientiæ tantum ad finem spirituales non necessariæ, quædam ordinantur à Potestate Ecclesiastica circa temporalia, quæ in grave detrimentum Reipublicæ redundatura prævidentur, Princeps pedibus in sententiam concedere cogatur. Nam sicuti mutuam sibi

manum

manum & operam præstare debent Ecclesiastica & Po-
litica potestas, ita non ferendum, ut illa decentiæ cu-
jusdam, vel congruentiæ ad finem spirituales non ne-
cessariæ prætextu in alterius jura, & jurisdictionem in-
volet, eamque suis ordinationibus importunè perturbet.

*Sed ultra-
que Pote-
stas mutu-
am sibi
præstare
manum.*

Hoc enim foret Divinæ ordinationi adversari; quæ
fatente Nicolao Papa; (a) *Officia Potestatis utriusque*
discrevit, ut Christiani Imperatores pro æterna vita
Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu tem-
poralium tantummodò rerum Imperialibus Legibus
uterentur.

*Probatum
sum Au-
thoritate.*

Et facit ratio, quòd Summi Principis Sæcularis
potestas in sua sphæra sit suprema, nec à spiritali po-
testate in cursu temporalium dependeat, adeoque ab
illa in assecutione sui finis impediri non potest citra
scandalum, & collisionem Ecclesiæ, ac Reipublicæ.

*Tum ra-
tione.*

Quodsi in ejusmodi quidpiam incideret, præsu-
mendum erit, Pontificem, aliumve Prælatum Eccle-
siasticum sic statuentem, quod in Civitatis præjudi-
cium vergit, de hoc præjudicio informatum non fuisse,
aut monitum hoc non velle. Siquidem *Ecclesia*, quam
repræsentat Summus Pontifex, ac respectivè cujusli-
bet Ecclesiæ Episcopus & Prælatus, utpote *cultrix* &
Autrix justitiæ, non patitur contra justitiam aliquid
fieri in se, vel in alterum. (b)

*S. Ponti-
fex, alia-
que Præ-
lati Eccle-
siastici
non præ-
sumuntur
quidquam
statuere in
præjudi-
cium Rei-
publicæ.*

(a) in Can. Cum ad verum. 6. Dist. 96.

(b) Cap. Si Clientulus l. Feud. 10.

§. XXXI.

Quod si
tamen
ejusmodi
quidpiam
occideret,
Moderati
Principis
partes
sunt, con-
sulere
Theologos.

Nec illico
ad arma
de curren-
dum;

Sed alia
defensio-
nis reme-
dia adhi-
benda.

Et. ad ob-
ject. 1. ex
Bulla Cœ-
na desum-
ptam

S Apientis itaque, & Moderati Principis hæ sunt par-
tes, ut adhibitis in consilium viris Theosophiæ
scientiâ, & vitæ integritate præditis, semoto fucō, ac
adulatione, & solâ rei veritate inspectâ judicantibus,
super ea re deliberet, qui si lata constitutione Eccle-
siastica iniquè gravari subditos repererint, opportuna
erit occasio pro amoliendo id genus gravamine ad Ec-
clesiasticum superiorem recurrere. Illicò enim ad arma
& extrema bellorum provolare, præcipitis esset fero-
ciæ, exitusque plerumque funesti. Si nulla propositis
ex lata Constitutione Ecclesiastica provenientius in-
commodis subsequatur satisfactio, aut constitutionis
publicè præjudiciosæ revocatio, Princeps non prote-
stari duntaxat, sed & per viam defensionis ex jure
Naturali sibi competentis, non item jurisdictionis, ea
poterit adhibere remedia, quibus illæsa ferventur tem-
poralia; Neque enim convenit solam commoditatem,
& congruentiam finis spiritualis necessitati, ac damno
finis temporalis præponderare, sed prout in Evange-
lio (a) conspiciuntur *duo gladii*, sic ibi pro Christiano
quoque *prudentia serpentum* (b) passim consulitur.

Bulla Cœna in hujusmodi casu ad causam non
faciet, illa enim loquitur (c) de iis, qui causas spiri-
tuales, & spiritualibus annexas avocant à iudicibus
Ecclesiasticis, quive executionem literarum Aposto-
licarum

licarum quomodolibet impediunt, nisi ad Pontificem informandum supplicent, & supplicationes prosequantur. Hic autem versamur in casu, quo Potestas Ecclesiastica sub prætectu puræ convenientiæ in causis merè temporalibus aliquid præcipit, vel prohibet.

Licet porrò in eadem *Bulla Cænæ* (d) anathemate feriuntur, qui statuta, Ordinationes Pragmaticas, seu quævis alia Decreta in genere, vel specie ex quavis causa & quovis quæsito colore, & contra immunitatem Ecclesiasticam fecerint, vel factis, vel ordinatis usi fuerint, quibus aut Sedis Apostolicæ, aut quarumcunque Ecclesiarum juribus directè, tacitè, vel expressè præjudicatur; Nec tamen Sedes Apostolica, si quas Constitutiones non informata, sensu humano faciat in gravamen subditorum in Causa merè temporali præcisè titulò inconvenientiæ coloratas, aut quia Clericis expedit & convenit, jus aliquod suum fundamentum potest asserere, adeoque extra territorium & supra jurisdictionem jus dicenti impunè non paretur. (e)

*Satisfit
object. 2.
ex eadem
Bulla.*

(a) Luc. 22. vers. 38.

(b) Matth. 10. vers. 16.

(c) in § Item excommunicamus. 14.

(d) & §. seq. 15. in quibus duobus §§. contineretur, si quid esset, quod allegari posset, neuter tamen de casu præsentis h. §. disponit.

(e) L. fin. ff. de jurisdictione.

§. XXXII.

Dicta de
clarantur
Exemplo.

Quæ modò dicta sunt (§. præced. in fin.) pro meliori intellectu declarari possunt exemplo, quòd ponit FRANCISCUS de ARAUXO (a) in Rege Catholico, Madriti, & Cordubæ vendente cuidam privilegium, ut ipsi soli liceat locare & commodare pro certo pretio paramenta nigra, candelabra, & similia pro exequiis Defunctorum. Quid dicendum, si huic se opposuisset aliquis superior Ecclesiasticus, ex hoc capite, quòd convenientius fuisset, ut cùm cadaver, & funus ad Ecclesiam pertineat, eidem quoque hoc lucrum relinqueretur? Utiq̃ue ab eo ratio quædam convenientiæ allegata fuisset; ex eo tamen nemo intulerit, privilegiato propterea usum privilegii justè potuisse impediri, si Ecclesiam habentem similia paramenta prohibuisset aliis ea elocare; siquidem præterquam quòd Ecclesiæ & Clericis negotiari sit interdictum, per hoc privilegium nihil fuit inhibitum, quod esset proprium Ecclesiæ, ut Ecclesia est, sunt enim hæ res merè temporales, utpote quæ (b) *dicuntur magis vivorum solatia, quàm subsidia mortuorum*; adeoque Prælatus ejusmodi privilegio sese opponens frustra sub convenientiæ specie quæstus fuisset lædi libertatem Ecclesiasticam.

Quid in similibus
casibus ob-
servan-

In casibus igitur similibus, ubi Ecclesia & Respublica tamquam duæ Civitates consideran-

tur,

caj (videtur?)
(græcè) (latine)
cu/vs cu/
ca/as ca/

tur, non aliter est pugnandum, quàm ut rite & pacatè omnia fiant, eò connitendum est, ut adhibito compositionis subsidio, quælibet Potestas sese intra suos limites prudenter, moderatè ac cum reciproca veneratione contineat, præcepto illo Evangelico: (c) *Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

(a) Disp. 12. de Stat. Civ.

(b) Can. Animæ. C. XIII. Quæst. 2.

(c) Matth. 5. vers. 24.

Atque hæc pro Instituti nostri ratione de nobilissima & gravissima Religionis materia, cujus in Sacro Romano Germanico Imperio nostro frequentissima occurrunt dubia, quæ non solum in supremis Imperii tribunalibus, sed etiam in Comitibus vix non in quotidie controvertuntur, ut potui, & debui Catholicorum more, quin ex integro compaciscentium omnium animo, candidè ac veraciter differere placuit. Nève justos Dissertationis limites excisisse increper, hinc pedem sisto, fertilissimumque scribendi campum ingressus, spicilegiis his paucis collectis ab eo; hac tamen Lege, ut quicumque hæc tanget, absque omni contentionis, & calumniæ Zelo animum unà mecum afferat tum ab omni partium studio alienum, tum ab omni disputationis non fundatæ pruritu liberum, quem & ego omni ex parte sanum sincerè profiteor.

O. A. M. D. C.

M

SE

SEMI-CENTURIA
SELECTISSIMORUM
EX
VNIVERSO JURE
PARERGORUM.

Ex Jure Naturæ & Gentium.

I.

Quamvis Jure Naturæ & Gentium Venatio libera videatur; Hodie tamen jus venandi subditis rectè ademptum est, ac solis appropriatum Principibus;

II. Non quidem ex Prescriptione conjunctâ subditorum patientiâ, uti volunt Zoannet. De Duplici Venit. num. 79. & 84. aliisque plures, quos allegat *Arvis*. Lib. 3. de Jure Majest. Cap. 4. num. 9.

III. Sed potius supremo Jure Regalium præsertim in Germaniâ nostrâ, ac consensu Gentium, nec non propter publicam utilitatem, quæ commodis privatorum præponderare debet, ademptio hac defenditur.

IV. Defensio est Juris Naturalis, quæ tamen fieri debet cum moderamine incu'pate tutela.

V. Prescriptio quoque valde conveniens est Juri Natu-

Naturali, & bonâ fide subnixa in utroque foro locum habet.

VI. Non habet Edictum Pratoris locum, ubi in bello per vim promissa extorquentur, bellum enim omne propter pacem suscipi debet; Undè conditiones non nisi violentæ, & invitis ferè proponuntur, quas, si Principem violare posse dicis, bellorum jura unâ manu sustuleris.

Ex Jure Canonico.

VII. **I**N concursu electionis facta à plus quàm tertia parte cum postulatione, acquiritur Jus electo, adeò, ut is preferendus sit postulato per majora.

VIII. Matrimonium clandestinum ita est nullum, ut nequidem valeat in vim Sponsalium.

IX. An pœna per Jus Civile binubis imposita à Jure Canonico sint sublata? &. sub Distinctione.

X. Non solum arrhæ in Sponsalibus possunt intervenire, sed etiam illis adjici pœna Conventionalis.

XI. Sponsalia puberum etiam Juramento, aut voto firmata validè & licitè mutuo dissensu tolluntur.

XII. Qui neglectâ priori Sponsâ de futuro, aliam ducit de præsentî, hæc mortuâ tenetur ducere priorem, si illa interim juri suo non renunciaverit.

XIII. Testamentum destitutum debitis solennitatibus, si non sit privilegiatum, est nullum etiam in foro conscientie.

XIV. Tempus petendæ restitutionis probabilius incipit currere à die lisionis.

Ex Jure Publico, & Feudali.

XV. *Jus Primariarum Pecum Augustissimus Imperator legitime exercet.*

XVI. *Sicut Principi Catholico post Pacem Religiosam eadem Jura, quae Status Augustana Confessione addicti in suos exercent, etiam in subditos Protestantes competunt;*

XVII. *Ita & Status Imperii Aug. Conf. Addictus Jurisdictionem Ecclesiasticam, quam in Anno Normali in suos subditos Protestantes habuit, si Antiquam Religionem Catholicam amplectatur, non amittit, cauto in ipsa VVestphalicâ Pace & Generali, & speciali rerum ac verborum complexu, regulâ & modo.*

XVIII. *An Statibus Imperii inconsulto Imperatore bellum gerere sit permissum? R. sub distinctione.*

XIX. *Etsi Camera Imperialis cum Consilio Imperiali Aulico concurrentem habeat Jurisdictionem, attamen cum agitur de Feudis Imperii Regalibus, solus Imperator est Judex competens.*

XX. *Nec refert, sive de integro feudo agatur, an de certâ ejus parte, veluti dimidiâ, tertiâ quartâ &c. unde non probamus illorum sententiam, qui propter dictionem gänzlich (Constit. in Tit. 7. Part. 2. Ordin. Cam. Imp.) non aliter locum dant, quam si de toto controversia sit.*

XXI. *Regalium Feudorum investitio soli Imperatoriae Majestati in signum eminentis dignitatis ac supremæ potestatis Imperii in ipsum collocata reservata debetur.*

XX. Pri-

XXII. *Primo-Genitus Furi suo simpliciter renunciare potest, non autem in prajudicium secundo-geniti cedere illud alteri.*

XXIII. *Filius Primo-geniti in successione Avitâ potior est patruo.*

XXIV. *An Vasallus Feudum alienans, & incontinenti recuperans subjaceat pœnæ privationis? R. sub Distinctione.*

XXV. *In Feudo fœmineo etiam circa speciale patetum fœmina succedit.*

XXVI. *Fœmina per masculum à successione semel exclusa, perpetuò exclusa censetur: apophtegma dicitur commune, sed est vel planè inutile, vel vitiosum;*

XXVII. *Quodsi verò rectè formetur Status Controversia, Quæstio est minimè difficilis, & perplexa.*

Ex Jure Civili.

XXVIII. **U** *Sufructuarius non ipsam omninò usus-fructûs servitutem, sed solam fructuum percipiendorum commoditatem alienando in alium transferre potest.*

XXIX. *Cautio usufructuario quamvis ab hærede, non tamen à testatore remitti potest.*

XXX. *Mulier ratione dotis, omnibus mariti Creditoribus etiam expressam anteriorem hypothecam habentibus præfertur.*

XXXI. *Fidejussor qui se ut Principalem obligat, wann er sich als selbst Schuldener verschreibet, exceptioni Ordinis adhuc gaudet.*

XXXII. *Transigenti, & se ultra dimidium læsum*
con-

conquerenti beneficium **L. 2.** Cod. de rescind. vendit. neutiquam competit.

XXX. Hoc subtiliter controvertunt Doctores: An inter verbaliter tantum conjunctos in legatis detur jus accrescendi? Nos affirmativa sententia, ceu veriori suffragari non veremur.

XXXIV. Bona fidei possessor tam naturales, quam industriales fructus suos facit, consumptos quidem irrevocabiliter, etiam in quantum factus est locupletior.

XXXV. Filius fideicommisso universali gravatus præter suam legitimam deducit quoque Trebellianicam.

XXXVI. Tam Trebellianica, quam Falcidia detractio à testatore prohiberi potest; sed propter neglectam inventarii confectionem hæc amittitur, non illa.

XXXVII. Negant quidem multi Theologi à Filiofam. exceptionem S^{cti} Macedoniani in foro politutè opponi posse, quibuscum facit Fachinaeus Controvers. Jur. Lib. 2. Cap. 62. at contra Ludov. Molina de contract. Tract. 2. Disp. 301. num. 2. Panormit. in Cap. quia plerique X. de immunit. Eccles. num. 26. Et seqq. quorum sententia tanquam communius recepta accedere non dubitamus.

XXXVIII. Debitor pecunia sciens se debere, non est in conscientia liber ab obligatione post lapsum 30. annorum, adeoque conditioni certi ex mutuo indefinite contracto non præscribitur longissimo tempore cum scientia juris alieni.

XXXIX. Sicut & juri luendi pignoris nunquam praescribitur, quae sententia receptior est per eos, quos longâ serie allegat Berlich. Part. 2. Concl. pract. 3. num. 26. & expressè probata in Camera Imperiali Gail. 2. Obs. 18. num. 4. Mynsing. Cent. 1. Obs. 16.

XL. Illa semper nobis visa est verisimilior, & adhuc videtur sententia, quae Juramento Judiciali locum non indulget, si actor penitus nihil probaverit, neque ulla praesumptione adjuvetur.

XLI. Substitutus in unum Casum, v. g. impotentiae, censetur etiam substitutus in alterum casum sc. voluntatis, & vicissim.

XLII. Tantum ex causis in Nov. 115. expressis & non ex aliis, licet aequè gravibus, aut gravioribus facta exheredatio valet.

Ex Jure Criminali.

XLIII. **C**onstitutiones Carolina poenales, vulgò: Die peinliche Hals- Gerichts- Ordnung, neque rationalibus Consuetudinibus, neque laudabilibus locorum statutis derogant.

XLIV. In Causis Capitalibus foemina quoque testes esse possunt.

XLV. Assertio Vulnerati in articulo mortis non est sufficiens indicium ad torturam.

XLVI. Planè sine tormentis, atque etiam tormentorum repetitione de Crimine satis superque convictum, licet nihil fateatur, ultimâ condemnari sententiâ nihil vetat.

XLVII. Si delictum in confinibus commissum sit, utri-

utriusque Territorii Iudicis fundatam esse Jurisdictionem, ut locus sit preventioni, asserimus.

XLVIII. Controversus est & ille casus: Mevius nemine presente & vidente Titium interficit, super hoc autem delicto accusatus pretendit moderamen inculpatæ tutelæ, accusator illud negat, neque reus moderamen probat; quaeritur, qua pœna locum habeat? R. extraordinaria.

XLIX. Verbalis injuria pugno & aliis armis repelli non potest, licitè tamen provocatus verbis contumeliosis, aut convitiis, illa sic retorquet: Tu mentiris;

L. Sed, an retorquens habeat adhuc salvam actionem injuriarum, num sit hæc per factam legitimam retorsionem sopita & sublata, varia Iurorum extant Responsa; præter alios Berlich. in Concl. pract. Part. 5. Concl. 64. num. 40. refert, Ictos Lipsienses jam dudum in sententiam affirmativam respondisse. Pro Negativâ vero Facult. Juridicam Giess. pronunciaſſe, testis est Henric. Nebelkre Decis. 18. Nos distinctionis fœdere has sententias conciliamus.

utriusque Territorii Iudicis fundatam esse Jurisdictionem, ut locus sit preventionem, asserimus.

XLVIII. Controversus est & ille casus: Mevius nemine praesente & vidente Titium interficit, super hoc autem delicto accusatus praetendit moderamen inculpatae tutelae, accusator illud negat, neque reus moderamen probat; quaeritur, quae poena locum habeat? R. extraordinaria.

XLIX. Verbalis injuria pugno & aliis armis repelli non potest, licite tamen provocatus verbis contumeliosis, aut convitiis, illa sic retorquet: Tu mentiris;

L. Sed, an retorquens habeat adhuc salvam actionem injuriarum, num sit hac per factam legitimam retorsionem sopita & sublata, varia Jurisconsultorum extant Responsa; praeter alios Berlich. in Concl. pract. Part. 5. Concl. 64. num. 40. refert, Jurisconsultos Lipsienses jam dudum in sententiam affirmativam respondisse. Pro Negativa vero Facult. Juridicam Giess. pronunciaisse, testis est Henric. Nebelkre Decis. 18. Nos distinctionis foedere has sententias conciliamus.

Banniza von Bazan, Johann Peter,

Diss. inaug. iur. Germ. hist. can. publ. de diversarum religionum in eodem
territorio tolerantia ac receptione generica & speciali

Wirceburgum 1739

4 Diss. 5260 b#Beibd.23

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11050699-5

VD18 14818493-001